БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Буряад Үнэн

КПСС-эй Бурядай обкомой, Улан-Удын горкомой, Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй орган

№ 296 (9128) | 1959 оной декабриин 18, пятница | Сэн 20 мүнгэн

РЕСПУБЛИКАМНАЙ ГҮРЭНДЭ ҺҮ ХУДАЛДАХА ЖЭЛЭЙНГЭЭ ТҮСЭБ ДҮҮРГЭБЭ

КПСС-эй ЦК-гэй ээлжээтэ Пленумые ажалай амжалтаар угтахын түлөө социалистическэ мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлжэ, республикамнай гүрэндэ һү худалдаха жэлэйнгээ түсэб байгша оной декабриин 15-да 100,6 процент дүүргэбэ. Түсэбһөө гадуур бэлэдхэлэй пунктда 3756 центнер һүн тушаагдаа. Һү тушаалга үргэлжэлһөөр.

Гүрэндэ һү худалдаха жэлэйнгээ түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө социалистическэ мүрысөөндэ Ахын, Кабанскын, Байкало-Кударын, Прибайкалиин, Иволгын, Түнхэнэй аймагууд түрүүлжэ ябана.

ГОРОДОЙ XXX ПАРТИЙНА КОНФЕРЕНЦИ

Улан-Удэ городой XXX партийна конференци мүнөөдэр нээгдэхэнь. Энээн дээрэ КПСС-эй горкомой, шалгалтын комиссиин тоосоото илидхэл зүбшэн хэлсэгдэхэ, городой партийна организациин үмэнэ табигдаһан зорилгонууд тодорхойлогдохо, партийна органуудай хүдэлбэрилэгшэд шэнээр һунгагдаха юм.

Областной парторганизациин эгээл ехэнь Улан-Удэ городой партийна организаци юм. Эндэ 8 мянга гаран коммунистнууд тоологдоно. Эдэнэр ажахын болон культурна байгуулалтада тон ехэ зорилго шиидхэхэ үүргэтэй. Республикын түб хотодо байһан промышленна предприятинуудай, соёл культурын болон эрдэм ухаанай эмхи зургаануудай үмэнэдэхи шухала шухала зорилго шиидхэлсэхэ үүргэтэй юм.

Энээнэй урда тээ болоһон партийна конференциһээ хойшо хоёр жэл үнгэрбэ. Энэ үе соо манай ороной байдалда ехэ хэрэг үйлэ болоо. Манай орондо үргэн далайсатайгаар коммунизм байгуулха шэнэ үе саг партиин XXI съезд нээбэ. Коммунистическэ партиин ударидалга доро ябажа совет арад экономико болон соёл культура, эрдэм ухаа болон техникэ хүгжөөлгэдэ түүхэтэ илалта туйлаба. Энэнь дэлхэйн түрүү хүн түрэлтэниие баясуулан омогорхуулна.

КПСС-эй XX, XXI съезднүүдэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн, городой партийна организаци экономико болон соёл культура саашадань хүгжөөхын түлөө тэмсэһэн, ажалшадай байдалые һайжаруулхын түлөө оролдоһон байна. Тиигэжэ энээндээ зарим тэды амжалта туйлагдаа.

Социалистическэ мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлһэнэй, коммунистическэ ажалай бригадануудай, ударнигуудай нэрэ зэргэ олохын түлөө үргэн ехэ хүдэлөөнэй дэлгэрһэнэй, үйлэдбэридэ түрүү арга, шэнэ техникэ хэрэглэһэнэй ашаар городой промышленность энэ жэлэй түсэбые дүүргээ, валовой продукци гаргалгаар городой партийна конференциин нээгдэтэр дүүргэхэ гэһэн уялгаяа бэелүүлбэ. Ажалай бүтээсэ нилээдгүй дээшэлээ, товарна продукциин өөрынь үнэ химдараа, түсэбһөө гадуур алмалта хэжэ, 14,6 миллион түхэриг абтаа. Мүн үнгэрэгшэ жэлдэшье түсэбтэ даабаряа амжалтатайгаар дүүргээ һэмди. Хоёр жэл соо электроэнерги үйлэдбэрилгэ 26,2 процентээр ехэ болоо, 330 мянган дүрбэлжэн метр шэл, 8,6 мянган тонно мяханай зүйл, хюрөөдэгдэһэн материал 18 процентээр, 149 мянган метр сэмбэ ехээр абтаа.

Мүн уран зохёолшод, искусствын хүдэлмэрилэгшэд ехэ амжалта туйлаа. Москвада үнгэргэгдэһэн Бурядай искусство, литературын декадада бэлдэжэ байхадаа эдэнэр хэдэ хэдэн зүжэгүүдые, зохёолнуудые һайнаар бэлдэбэ. Энээнэй ашаар декада амжалтатайгаар үнгэрбэ. Москва хотын ажалшад манай театрнуудай зүжэгүүдые, уран зохёолые, уран зурагые үндэрөөр сэгнэһэн байна. Клубууд болон библиотекэнүүдэй, һургуулинуудай хүдэлмэри зарим тэды һайжараа, эрдэм ухаанай шэнжэлэлгын хүдэлмэри һайжараа.

Городой партийна организациин хэһэн хүдэлмэриин дүнгүүдые гаргахатаяа хамта партийна конференци үшөө шиидхэгдээгүй зорилгонуудта, ажахын болон соёл культурын талаар, партийно-политическэ хүдэлмэридэ бии байһан дутагдалнуудта гол анхаралаа хандуулха ёһотой. Иигэжэ КПСС-эй XXI съездын, партиин ЦК-гэй июниин Пленумэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ хэрэгтэ городой партийна организациин гол анхарал хандуулагдаха зэргэтэй.

Городой байдалда шиидхэгдээгүй асуудалнууд, дутагдалнууд үшөөл бии байһаар. Хэрбээ городой промышленность бүхы дээрээ амжалта туйлаһан байгаашье һаань, зарим предприятинууд ехэ гээгдэлтэй байна. 56 предприятинуудай 11-ниинь мүнөө жэлдэ валовой продукци гаргалгаар гүрэнэй түсэб дүүргээгүй, тиигэжэ 6 миллион түхэригэй продукци дутуу үгэһэн байна. Тиихэдэ ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ түсэбөө 10, продукциин өөрынь үнэ химдаруулха, арьбалалта хэхэ түсэбөө 15 предприяти дүүргээгүй.

Барилгын организацинуудай хүдэлмэридэ илангаяа ехэ дутагдал бии. Эдээнэй хахадһаа олонхинь гүрэнэйнгөө түсэб дүүргэбэгүй. Энэ жэлдэ ашаглалгада оруулагдаха 158 барилгын 99-ниинь энэ жэлэй 11 һара соо дүүргэгдээ. Промышленностиин, гэр байрын олон барилганууд дүүргэгдэнгүй үлөө. «Бурстрой» трест, 154-дэхи трест, «Сантехмонтаж» трестын хоёрдохи барилгын управлени гэхэ зэргын организацинууд ехэ гээгдэлтэй байна. Эдээнэй гол дутагдал юуб гэхэдэ, хүдэлмэриин хүсэ болон материалнуудые ехэ олон газарта тараагаад, гол шухала түсэбтэ барилгануудые ашаглалгада оруулхын тулада бүхы хүсэеэ зорюулжа шаданагүй. Барилгын газарнуудта хүдэлмэришэдэй ажал мууса эмхидхэгдэнэ, хүдэлмэриин шанар муу.

Барилганууд дээрэ иимэ байдалай тохёолдоод байгаа хадань городой партийна организаци энээндэ үдэр бүриин анхарал, оролдолго табиха ёһотой. Барилгын организацинуудые дүршэл ехэтэй хүнүүдээр, техникээр, механизмуудаар хангахын тулада яаралтай хэмжээ абахаар болоо.

Городой транспортын, коммунальна ажахын предприятинуудай, медицинын эмхи зургаануудай, худалдаа наймаанай, ниитын эдеэ хоолой предприятинуудай хангалтагүй хүдэлмэри тушаа ажалшадай зүгһөө ходол гомдол орожо байдаг.

Городой партийна конференциин делегадууд шүүмжэлэл, өөһэдыгөө шүүмжэлгые үргэнөөр дэлгэрүүлжэ, ажахы болон соёл культура хүгжөөхэ, мүн партиин городской комитедэй хүтэлбэридэ бии байһан дутагдалые дууһан элирүүлээд, тэдэниие түргэнөөр зайсуулха арга зам хараалха бэзэ гэжэ найдагдана.

Мүнөө үедэ хүнүүдые хүмүүжүүлхэ, арад зоной ушар ёһо мэдэхэ ябадалые дээшэлүүлхэ талаар хүдэлмэри ябуулха гээшэ партийна, ниитын организацинуудай гол шухала зорилго мүн гэжэ КПСС-эй XXI съезд тэмдэглээ. Тоосоото үе соо городой партийна организаци энэ талаар ехэ хүдэлмэри ябуулһан байна. Гэбэшье хүмүүжүүлгын хүдэлмэридэ үшөө ехэ дутагдал бии байһаар. Энэ хүдэлмэриие бодото байдалтай үшөөл муу са холбоно. Мүн һургуулинуудай, творческо эмхи зургаануудай, союзуудай хүдэлмэридэ, эрдэм ухаанай шэнжэлгын хүдэлмэридэ ехэ дутагдал бии. Соёл сурталай хүдэлмэридэ партийна коференци гол анхарал хандуулха ёһотой.

Улан-Удэ городой партийна организаци улам эмхитэй боложо, КПСС-эй Центральна Комитедые тойрон нягтаар жагсажа, ээлжээтэ партийна конференцидэ ерэбэ. Партийна хүдэлмэриие саашадань һайжаруулха, коммунистнуудай үүсхэл эдэбхи дээшэлүүлхэ, коммунизм байгуулгын агуу ехэ түсэбые бэелүүлгэдэ городой бүхы ажалшадые элсүүлхэ хэрэгтэ энэ конференци ехэ үүргэ дүүргэхэ байна.

Арадай ажахыда зэд, никель, сагаан туулга, туулга, мүн бусад үнгэтэ металлнуудые ГАМТАЙГААР ГАРГАШАЛХА ТУХАЙ

Партийна, советскэ, ажахын, профсоюзна, комсомолой организацинуудта, промышленностиин, транспортын, барилгануудай предприятинуудай, научно-шэнжэлэлгын, проектнэ болон конструкторска эмхинүүдэй, совнархозуудай, министерствонүүдэй, зургаануудай хүдэлмэришэд болон алба хаагшадта

Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин Центральна Комитедэй бэшэг

Хүндэтэ нүхэдүүд!

Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин XXI съездын директивэнүүдээр хараалагдаһанай ёһоор энэ долоон жэлэй туршада СССР-эй арадай ажахые түүхэдэ үзэгдөөгүй түргэнөөр хүгжөөхын тулада угаа ехэ материальна зүйлнүүд хэрэгтэй болохо байна. Үнгэтэ металлнууд, илангаяа зэд, никель, сагаан туулган, туулган болон бусад металл ехээр хэрэгтэй болохо. Арадай ажахыда шухала һуури эзэлдэг шанаржуулагдаһан булад хайлуулан гаргахада, электротехническэ, радиотехническэ хэрэгсэлнүүдые үйлэдбэрилхэдэ, тэрэшэлэн машина бүтээлгэдэ иимэ металлнууд шухала хэрэгтэй болодог. Агуу ехэ Ленинэй захяа заабаринуудые бэелүүлхын — ороноо үргэлжэдэнь электрын элшэ хүсөөр хангахын, химическэ промышленностиие түргэнөөр хүгжөөхын, арадай ажахын бүхы һалбаринуудые үргэлжэдэнь оньһожоруулха, автомадаар хангаха талаар КПСС-эй ЦК-гэй июниин Пленумэй хараалһан программые дүүргэхын тулада үнгэтэ металлнууд ехээр хэрэгтэй болохо байна.

Советскэ Союз дотор үнгэтэ металлнууд улам бүри ехээр гаргагдана. Эдэниие үйлэдбэрилгэ энэ долоон жэлэй турша соо 2—3 дахин нэмэхэ юм. Үнгэтэ металлурги — промышленностиин эгээн лэ ехээр хүсэ гаргагдадаг һалбаринуудай нэгэн юм. Тэрэниие хүгжөөхын тулада ехэ мүнгэ зөөри зорюулха, хүсэ болон материалнуудые ехээр гаргашалха шухала болодог. Жэшээлхэдэ, нэгэ тонно сагаан туулга абахын тулада уурхайнуудһаа 300 гаран тонно, нэгэ тонно никель абахын тулада 200 шахуу тонно, нэгэ тонно зэд абахын тулада 100 гаран тонно руда малтажа абаад, шанаржуулгын фабриканууд болон металлургическа заводуудта болбосоруулха хэрэгтэй болодог байна бшуу.

Үнгэтэ металлургиин тон түргэнөөр хүгжэжэ байбашье, зарим металл манайда үшөөл дуталдаһаар. Гэхэтэй хамта олон предприятинуудта үнгэтэ металлнууд эзэн бусаар, бодомжогүйгөөр гаргашалагдадаг, тэдэнэй орондо хэрэглэгдэхээр зүйлнүүдые бэдэрэн оложо, ашаглаха хүдэлмэри һулаар ябуулагдадаг байна.

Хомор, үнэ ехэтэй үнгэтэ металлнуудаар манай промышленность элдэб зүйлнүүдые олоор бүтээжэл байһаар. Жэшээлхэдэ, адар томо люстрэнүүд; ханада хадаха элдэб гэрэлтүүлгын хэрэгсэлнүүд, вентиляциин решетконууд, сонхо, үүдэнүүдэй барюул гэхэ мэтын зүйлнүүд, кранууд бүтээгдэдэг. Теэд эдэниие бүтээхын тулада үнгэтэ металл ехээр гаргашалагдана. Гэбэшье, шанарыень, гадаада түхэлыень муудхаангүйгөөр иимэ зүйлнүүдые шэлээр, пластмассаар, модоор, бусад зүйлнүүдээр бүтээжэ болохо байгаа. Хэдэн оронуудта, тусхайлбал, Германиин Демократическа Республикада гэр дотор хэрэглэгдэдэг олон янзын зүйлнүүд пластмассаар бүтээгдэдэг юм. Эдэнь химда сэнтэй, гоёшье байдаг. Элдэб олон жэжэ эд бараанууд бронзоор, садаар гү, али сэбэр металлаар бүтээгдэдэг гэжэ мэдээжэ. Зүгөөр эдэ зүйлнүүдые, жэшээлхэдэ, тусхай алюминеэр, холимол материалнуудаар бүтээгээ һаа үнэ багатай, гоё, хэрэглэхэдэ таарамжатайшье байха һэн.

Үнгэтэ металлнуудые гаргашалха нормо зохёолгодо ехэ дутуунууд бии. Олон зүйл бүтээлгэдэ үнгэтэ металл үлүүсэ ехээр гаргашалхаар хараалһан нормонууд зохёогдоһон байдаг, теэд эдэ нормонууд удаан саг соо хубилгагдадаггүй байна. Нэгэн адли юумэ бүтээхэдээ элдэб предприятинууд үнгэтэ металл ондо ондоо хэмжээтэйгээр гаргашалдаг байха юм. Хүнгэхэн аад, үнгэтэ металлнуудаар хэгдэһэн шэнэ зүйлнүүдые үйлэдбэрилгэ удаанаар эмхидхэгдэнэ.

Үнгэтэ металл гаргашалгада ехэ дутагдалнуудай бии байһан тухай бусадшье баримтануудые КПСС-эй Центральна Комитет мэдэнэ. Энээнэй түлөө үнгэтэ металл гаргашалха нормонуудые һайнаар зохёодоггүй, эдэниие гамгүйгөөр, бодомжогүйгөөр гаргашалгатай тэмсэдэггүй түсэблэлгын органууд, совнархозууд, министерствонууд; зургаанууд нилээдгүй зэмэтэй байна. Машинануудые, түхеэрэлгэнүүдые ухаалан зохёоходоо, промышленностиин, байрын барилгын проектнүүдые зохёоходоо проектнэ болон конструкторска организацинууд үнэ ехэтэй үнгэтэ металлнуудые үлүүсэ ехээр гаргашалхаар заримдаа хараалжархидаг.

Үнэтэ зүйлнүүдэй эзэн бусаар гаргашалагдажа байһан ябадалые бидэнэр тэсэжэ шадахагүйбди. Энэ талаар тон шанга гурим тогтоохо хэрэгтэй. Үнгэтэ металлнуудые гамтайгаар, бодомжотойгоор хэрэглэхэ гээшэ гүрэн түрын тон шухала зорилго болоно.

Эзэн ёһоор, гамтайгаар хандажа, юумэеэ «арьбалха», бүхы үлүү гаргашые зайсуулха, «...али бүхы бишыханшье нөөсэлэлгые арьбадхан манай томо машинна индустриие хүгжөөлгэдэ, электрификаци хүгжөөлгэдэ зорюулха...» гэжэ Совет гүрэниие эмхидхэгшэ В. И. Ленин хододоо һургадаг һэн. (Зохёолнуудай 33-дахи томой 459-дэхи нюур).

Материальна зүйлнүүдые, тусхайлбал, үнгэтэ металлнуудые арьбалха ехэ арга боломжо манайда бии. Зэд арьбалха талаар зарим партийна организацинуудай хэһэн хүдэлмэриһөө харахада иимэ арга боломжын бии байһаниинь элирнэ.

Свердловско областиин хэдэн предприяти, барилганuудта зэд алмалгын талаар олониитын шалгалта партийна организацинуудай үүсхэлээр хэгдэһэн юм. Зэд, тэрэнэй холисонуудые арьбалха талаар эрхим дурадхал оруулха конкурснууд Ирбитскэ мотоциклын, Алапаевска станок бүтээлгын, «Уралкабель» заводуудта, бусад предприятинуудта үнгэргэгдэнэ. Ондоо юумээр һэлгэһэнэй, мүн хабтайлгагдаһан зэд зүбөөр эсхэжэ, хүсэдөөр хэрэглэһэнэй ашаар зэд гаргашалгые бага болгохо гэһэн үүсхэл Уралмаш заводой, Уралэлектроаппарадай, турбомоторно заводой коллективүүд гаргаһан байгаа. Эдэ бүгэдэһөө һайн үрэ гарана. Свердловско областиин предприятинууд энэ жэлэй турша соо 2600 гаран тонно зэд алмаха гэжэ хараалаа.

Зэд арьбалха тухай партийна, советскэ, ажахын, профсоюзна, комсомолой организацинуудай ёһотойл оролдолго гаргаһан газарта богонихон үе соо һайн үрэ туйлагдана гэжэ эдэ жэшээнүүд харуулна. Зэд, мүн бусадшье үнгэтэ металлнуудые арьбалхын тулада иимэ хүдэлмэри саашадаа оролдосотойгоор ябуулха хэрэгтэй.

Мүнөө үеын техникын хүгжэлтэһөө уламжалан, халууе даасатай никелиин холисо, тэрэшэлэн никельтэй жэбэрдэггүй булад бүри ехээр хэрэглэгдэдэг болоо. Тиимэһээ арадай ажахыда никель хэрэглэлгэ ехээр дээшэлээ. Гэбэшье тэрэниие хэрэглэхэ талаар ёһотой гурим үшөө тогтоогдоогүй байһаар.

Санитарно-техническэ түхеэрэлгэнүүдые, худалдаа наймаанай, ниитын эдеэ хоолой предприятинуудай түхеэрэлгэнүүдые, тэрэшэлэн түмэр замай вагонуудые, городой транспортын вагонуудые, гол мүрэнэй болон далайн флодой суднануудые гоёолгодо юһэн процент хүрэтэр никель холисотой жэбэрдэггүй булад ехээр хэрэглэгдэнэ. Энээниие юугээршье сагааруулха аргагүй. Түмэр орон, стол дээрэхи лампа, гэр доторой бусад юумэнүүдые бүтээлгэдэ никель үлүүсэ ехээр гаргашалагдана. Элдэб машина, механизмуудай жиирэй детальнуудые бүтээхэдээ 3—4 процент хүрэтэр никель холисотой һайн булад хэрэглэхэ гээшэ мүн лэ буруу.

Никель холисотой буладай орондо металлическа бэшэ материалнууд: пластмасса, пластикат, шэл, керамическа, фаолитова соргонууд, хэбтэ сохиһон хүйрмэг шулуун болон бусад дутамагаар хэрэглэгдэнэ.

Элдэб юумэ, механизм, машинын деталь бүтээхэдээ никельтэй булад гү, али холисын маркые зүбөөр шэлэн олохо, тэрэшэлэн никель багатай гү, али оройшье никельгүй шэнэ янзын булад бии болгожо. хэрэглэхэ гээшэ никель арьбалха хэрэгтэ ехэ удхашанартай. Никель холисотой буладаар ямар юумэнүүдэй бүтээгдэдэг байһые өөһэдынгөө предприятинуудта шэнээр хаража үзэһэн Москва городой болон Челябинскын совнархозуудай үүсхэл али болохоор дэлгэрүүлэгдэхэ ёһотой. Энэ хадаа никель холисотой 30 мянга гаран тонно буладые никельгүй гү, али никель багаар холиһон буладаар һэлгэхэ арга олгоно.

Жэбэрдэггүй буладаар хэгдэһэн зузааншаг лист түмэрые дабхарлаһан нимгэн булад листээр һэлгэхэ гээшэ никель алмаха үрэ ехэтэй хэмжээн болохо байна. Иимэ хэмжээ ababал жэлэй турша соо хэдэн мянган тонно хүрэтэр никель алмагдаха. Гэхэ зуура, дабхарлаһан нимгэн булад бүри ехээр дабтажа гаргаха зохихо хэмжээнүүд хара металлургиин предприятинуудта абтанагүй.

Сагаан туулган арадай ажахыда угаа ехэ удхашанартай. Зүгөөр энээниие гаргашалха талаар ехэ дутагдалнууд бии. Нимгэн сагаан түмэр гаргахада сагаан туулган эгээн лэ ехээр гаргашалагдадаг. Гэбэшье тэрэниие бүтээхэдээ халаажа туулга зайлдаг техническэ гээгдэнги арга хэрэглэгдэнэ. Тиихэтэй хамта сагаан туулганай гаргашые 2 үлүүтэй дахин доошолуулдаг туулга зайлалгын түрүү электролитическэ арга багаар хэрэглэгдэнэ.

Консервын банка бүтээхэдээ сагаан түмэрэй орондо хара лак түрхиһэн түмэр багаар хэрэглэгдэнэ. Задалһан консервын банканууд туулгынь абахын тулада суглуулагданагүй. Тэрээнһээ уламжалан хэдэн мянган тонно сагаан туулган хиидэ хосорон һалана.

Үхэр туулга, сайр, магни болон бусад металлнуудай гамгүйгөөр, эзэн бусаар гаргашалагдадаг тухай олон баримтанууд КПСС-эй ЦК-да мэдээжэ. Жэшээлхэдэ, зарим промышленна предприятинуудта магниин зургадаһануудые тон хангалтагүйгөөр хэрэглэдэг дээрэһээнь; хэдэн зуун тонно магни хосорно. Магни холисотой шэрэм гаргалгада шэнээр хайлуулагдаһан магни заатагүй хэрэглэгдэдэг, харин магниин бутардаһан болон хаядаһан хэрэглэгдэдэггүй байна.

Арадай ажахыда алюмини ехээр хэрэглэгдэнэ. Промышленностиин электротехническэ, радиотехническэ һалбаринуудта һүүлэй үедэ зэд болон туулгые алюмини улам ехээр түридэг болоо. Энэ таарамжатай материал бологшо алюминиин удхашанар улам дээшэлээ. Тиимэһээ алюмини гамтайгаар гаргашалагдаха ёһотой. Шэнээр хайлуулагдаһан алюминиие харюусалгатай юумэндэ хэрэглэхын тулада, хоёрдохёо хайлуулагдаһан алюминиие машинын детальнуудые бүтээлгэдэ бүри ехээр хэрэглэдэг болохо шухала.

Үнгэтэ металлнуудай бутархай болон хаядаһа суглуулһанай ашаар энэ талаар арадай ажахын иимэ металл хэрэглэлгын горьтойхон хубинь хангагдадаг юм. Гэбэшье үнгэтэ металлай хаядаһа суглуулха энэ шухала хэрэгые ажахын болон партийна олон организацинууд һүүлэй үедэ тоохоёо болишоо. 1959 оной 9 һарын турша соо арадай ажахыда зэд холисотой 17 мянга гаран тонно хаядаһан, 7 мянга шахуу тонно туулганай хаядаһан дутуу үгтэһэн байна. Предприятинуудта үнгэтэ металлнуудай үлэгдэлнүүдые тушаажа абаад, хадагалха хүдэлмэри муугаар эмхидхэгдэдэг болоо. Элдэб үнгэтэ металлнуудай, холисонуудай олон мянган тонно үлэгдэлнүүд, илангаяа зүргадаһанууд холисолдожо муухай болоод хаягдана.

Хаа хаанагүй, бүхы предприятинуудта, барилганuудта, транспорт дээрэ үнгэтэ металлнууд арьбалагдаха ёһотой гэжэ КПСС-эй Центральна Комитет тоолоно. Энэ зорилго шиидхэхые партийна, ажахын, профсоюзна, комсомолой бүхы организацинуудай, манай ороной ажалшадай дайшалхы ёһоор оролдоод байгаа һаа, тус хүдэлмэри амжалтатайгаар ябуулагдажа, арадай ажахыда хэдэн олон түмэн тонно үнэ ехэтэй; үнгэтэ металл алмажа үгэхэ аргатай болгохо байна. Үнгэтэ металлнуудые арьбалха шухала байһан тухай КПСС-эй ЦК-гэй июниин Пленум (1959 он) зааһан байгаа. Энэ Пленум дээрэ нүхэр Н. С. Хрущев иигэжэ хэлээ һэн: «Хомор үнгэтэ металл гаргашалгые хизаарлаха, энэ хэрэгэй хойноһоо бүри нарин хиналта тогтоохо хэрэгтэй. Партийна организацинууд оролдосотой хинагшад байжа, бүтээн гаргадаг продукциин шанарые муудхаангүйгөөр, үнгэтэ металлай орондо ондоо материал хэрэглэжэ болохоор газарта хомор үнгэтэ металл гаргашалуулхагүй ёһотой».

Энэ зорилго амжалтатайгаар дүүргэхын тулада юу хэхэ шухала болоноб?

Хамагай түрүүндэ, партийна, советскэ, ажахын, профсоюзна, комсомолой организацинууд хүдэлмэришэдэй, инженер, технигүүдэй хабаадалгатайгаар предприяти, барилга бүхэндэ үнгэтэ металл гамтайгаар гаргашалха тодорхой хэмжээнүүдые хараалха зэргэтэй.

Предприятинууд болон барилгануудта, промышленностиин һалбари бүхэндэ ямар юумэ бүтээхын тулада үнгэтэ металл, никель холисотой булад хэрэглэгдэнэб гэжэ һайса мэдэжэ абаад, хамагай түрүүндэ электротехническэ, автомобильна, тракторна промышленностьда, химическэ машина бүтээлгэдэ тэдэниие бүри үнэ багатай; хомор бэшэ металлнууд болон материалнуудаар һэлгэхэ арга бэдэрхэ; хомор металлнуудые гаргашалха мүнөөнэй нормые шэнээр хаража үзөөд, шадаал һаа бага болгохо хэрэгтэй. Тиихэтэй хамта, үнгэтэ металл гамтайгаар гаргашалха хүдэлмэри ябуулхадаа эдэ металл алмахые ехээр оролдоод лэ, юумын шанар муудхаажа болохогүй. Бүтээн гаргагдадаг продукциин шанарай һайн байха тухай партийна, советскэ, профсоюзна, комсомолой организацинууд, бүхы ажалшад гол анхаралаа хандуулха ёһотой.

Промышленностиин, байрын барилгануудай проектнүүдые зохёоходоо, машинанууд болон механизмуудые шэнээр ухаалан зохёоходоо хомор үнгэтэ металл шадаал һаа багаар гаргашалхаар хараалха уялгатай проектнэ, научно-шэнжэлэлгын, конструкторска организацинууд никель холисотой булад, үнгэтэ металлнуудые гаргашалгые бага болгохо хэрэгтэ ехэ үүргэ дүүргэхэ байна.

Совнархозууд, министерствонүүд, зургаанууд, промышленностиин, барилгын предприятинуудай, хангалгын организацинуудай хүтэлбэрилэгшэд үнгэтэ металлнуудай, холисотой буладай бутархайнууд болон үлэгдэл суглуулгые бүри һайжаруулха уялгатай.

Союзна республикануудай компартинуудай ЦК-нууд, партиин крайкомууд, обкомууд, горкомууд, райкомууд, промышленностиин, транспортын, барилгын предприятинуудай партийна организацинууд хадаа үнгэтэ металлнуудые али болохоор гамнаха тухай хүдэлмэришэдэй, инженер, технигүүдэй, алба хаагшадай дунда ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулха, мүн харуулан ойлгуулха агитаци эмхидхэжэ, үнгэтэ металлнуудые арьбалаад байхадаа хэдэн ехэ материал нэмэжэ абаха байһан тухайгаа, тэрэшэлэн иимэ металл эзэн бусаар гаргашалгаһаа орондо ямар хохидол болохо байһан тухай ойлгосотой тодоор бэшэгдэһэн плакадууд болон уряануудаар ажалшадта үдэр бүри һануулжа байха ёһотой. Түрүү хүдэлмэрилэгшэдэй, бригадануудай; цехүүд болон предприятинуудай коллективүүдэй дүй дүршэл али болохоор дэлгэрүүлхэ, юумэ бүтээхэдээ үнгэтэ металл гаргашалгые хороохо талаар уралан нарижуулгын; ухаалан зохёолгын эрхим дурадхалнуудые оруулха конкурснуудые эмхидхэхэ, хэжэ байһан хүдэлмэри тухайгаа хэблэлдэ бэшэжэ байха шухала.

Үнгэтэ металл зүбөөр хэрэглэхын хойноһоо хиналтые шангадхаха. Энэ тон шухала хэрэгтэ олониитые үргэнөөр хабаадуулха хэрэгтэй. Үнгэтэ металл хэрэглэдэг промышленностиин, транспортын предприятинуудта, барилганuудта зэд, никель, сагаан туулга, үхэр туулга, бусад хомор металлнуудые гамтайгаар гаргашалхын хойноһоо ажаглан хинажа, үнгэтэ металл гамтайгаар хэрэглэхэ тухай асуудалнуудые партийна болон ажахын организацинуудай үмэнэ табижа байхын, эдэ металлнуудые гаргашалгада бии байһан дутуу дундануудые зайсуулгадань тэдэндэ туһаламжа үзүүлхын тулада коммунистнууд болон эдэбхитэдһээ бүридэһэн комисси байгуулбал туһатай байха һэн.

Нүхэдүүд!

Партийна, советскэ, ажахын, профсоюзна, комсомолой организацинууд, промышленностиин, транспортын, барилгын предприятинууд, научно-шэнжэлэлгын, проектнэ, конструкторска эмхинүүд, совнархозууд, министерствонүүд зургаанууд, манай ороной ажалшад энэ бэшэгые зүбшэн хэлсээд орондомнай тон шухала үнгэтэ металлнуудые горьтойгоор алмаха бүхы шухала хэмжээнүүдые абаха гэжэ Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин Центральна Комитет этигэн найдана. Энэ хадаа арадай ажахые үнгэтэ металлнуудаар хангалгые һайжаруулха арга олгохо, КПСС-эй түүхэтэ XXI съездын табиһан зорилгонуудые бүри түргэнөөр бэелүүлгэдэ туһалха байна.

Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин Центральна Комитет

1959 оной декабриин 14.

Худөө бэшэгшэдэй шалгалта юу харуулнаб?

ИИГЭЖЭ МЯХА ЕХЭЭР АБАХА ААЛ?

Үбэлэй үедэ залуу мал олоор шахажа, мяха абалгаяа горьтойгоор дээшэлүүлхэ гэһэн Кяхтын хонинной совхоз 908 буруу, хашараг илгажа, 10 гүүртэ эмхидхэһэн байгаа. Залуу мал адуулагшадаар ажал хүдэлмэридөө дуратай, дүй дүршэл ехэтэй малшад томилогдонхой.

Залуу мал үбэлэй шахалганда табиһаар хоёрдохи һараяа боложо байна. Энэ болзор соо хашараг, бурууннуудые һайса шахаха хэрэгтэ совхозой дирекци болон партийна комитет ёһото анхаралаа хандуулна гэхын аргагүй. Мал таргалуулха хүдэлмэринэнь манай рейдовэ бригада шалгажа үзөөд, горьтой дутагдалнууд бии байһыень элирүүлээ.

БҮЛЕЭН УҺАН БАЙХАГҮЙ

Баян-Улаан гэжэ газарта 102 буруу шахалганда табигданхай. Тэдэниие дүй дүршэл ехэтэй мал адуулагша Самба Цыренович Сандалов харууһална. Малайнь байра бараг һайнаар түхеэрэгдэнхэй, хүсэд хүрэхэ үбһэ, зелёнко бэлэдэгдээ юм. Бидэнэй ерэхэдэ малшадай гэртэ хэншье үгы байгаа. Бэлшээридэнь ошожо, мал адуулагшадтай хөөрэлдөөбди.

— Шахамал малнуудые хаһа гартань уһалха гэшэ ехэхэн удхатай байдал юм,— гэжэ нүхэр Сандалов хөөрөөгөө эхилнэ.—Теэд манай совхозой хүтэлбэрилэгшэд энээндэ анхарал хандуулнагүй. Мүнөө Сэлжон гэжэ газарта малаа абаашажа уһалнабди,—гэбэ. Энэншье зүбтэй. Тэндэхи худагһаа манай байра аяар 3 модо холо юм. Тэндэнь хонинной хоёр отара бии аад, тэдэниие уһалтарнь хүлеэхэ баатай болоно. Зүгөөр Баян-Улаанда малтагдаһан элбэг уһатай худаг хэрэглэгдэнэгүй. Үшөө намар байхада тэрэ худагай хажуууда багахан гэр баригдаһан байгаа. Теэд тэрэ гэрээ һайса дулаалаагүй дээрэһээнь уһа бүлэдэг насосынь хүдэлнэгүй. Совхозой дирекци энэ худагые ашаглахын тулада түргэн хэмжээ абаха зэргэтэй.

Эндэхи хонинной отарын хажуудахи нүхэнһөө залуу малда силос үгтэнэ. Теэд тэрэнээ тэгшэ газар дээрэ тараажа, малдаа эдюулдэг байшоо. Тиихэдэнь үнэтэ тэжээлэй нилээд ехэнь малда гэшхэгдэжэ үригдэнэ. Фермын хүтэлбэрилэгшэд тэндэхи силосые малай байрада абаашаха хүдэлмэри эмхидхэнэгүй.

Байгша ондо хонинной совхоз үбһэ тэжээл горьтойгоор бэлдэжэ абанхай. Тиибэшье шахажа байһан малдаа биралгүй тэжээл үгэнэ. Малай тус бүридэ үдэртөө 1 килограмм үбһэ, 3 килограмм зелёнко, 1 килограмм һолоомо, 12 килограмм силос үгтөөд лэ, ондоо тэжээлээр хангагданагүй. Иимэ тэжээлдэ байһан малынь, үшөө бэлшээридэ бүхэли үдэртөө ябуулагдахадаа шэгнүүрээ багаар нэмэнэ. Малынь суудхэдөө 300 граммаар лэ тус бүридөө нэмэһэн байба.

Хэрбээ бурууннуудаа бүлеэн уһаар уһалаад, үбэлэй тэжээлыень саг болзортонь эдюулээд байгаа һаань, шэгнүүрээ горьтойгоор нэмээхэ байгаа бшуу. Баһа Бүрдэн тосхондо түлжүүлэгдэжэ байһан 128 буруу булагтай хүйтэн уһаар уһалагдана. Тэрэ булагтаншье малай ошожо уһалха харгы заһагдаагүй. Тиимэһээ бурууннуудай садатаран уудалнагүй. Тэндэхи һаалиин фермэ дээрэ уһа халааха түхеэрэлгэ тодхогдоһон юм. Теэд тэрэнь мүнөө болотор хүдэлэгдэнэгүй. Фермын механик нүхэр Черноярова уһа халааха түхеэрэлгэеэ түргэн ашаглалгада оруулхыень эрилтэ табидаггүй зэргэтэй.

СААРҺАН ДЭЭРЭ РАЦИОН БИИ ААД...

Сүхэ голой эрьедэ Үндэр-Хабсагайн хормойдо Хилгантын фермын хоёр гүүртэ байрлаадаг юм. Эндэ түлжүүлэгдэжэ байһан 86 буруу харууһалдаг Даба Бодеев, Борис Гармажаповой эрхим амжалта туйлажа байна. Үнгэрһэн һарада тэдэнэй түлжүүлдэг бурууннууд тус тустаа суудхэдэ 750 граммаар нэмээ. Элэнтэй нэгэ адли эрхэ байдалда байһан шахамал гүүртын мал шэгнүүрээ биража нэмээгээгүй.

Хилгантын фермые эрхилэгшэ нүхэр Гумпыловай гэмээр шахалганда байһан малнууд үбһэ тэжээлээр мууса хангагдаа.

— Үбһэнэймнай дууһаһаар гурбан үдэр болоо. Зелёнкошье асарагданагүй,—гэжэ тэндэхи малшад мэдүүлнэ. Үнэхөөрөөшье фермэдэ зөөһэн үбһэн харагданагүй. Мүн тэндэхи мал таряа талханай зүйлөөр хаһа сагтаа хангагданагүй.

Иимэрхүү байдал нэгэдэхи фермын шахалгын гүүртэдэ үзэгдэнэ. 7—8 үдэрэй туршада концентрат асарагдадаггүй байба. Үбһэ, зелёнкоёо мини тэгшэ талада тараажа малдаа үгэнэ.

Залуу малай бүхы гүүртэнүүдтэ тэжээлэй рацион табигданхай юм. Гэбэшье тэрэ рационойнгоо ёһоор малынь эдеэлүүлэгдэнэгүй. Гурбадахи фермые даагша нүхэр Седаковтой хөөрэлдэхэдэмнай, Мөөрөөчидэ түлжүүлэгдэжэ байһан залуу мал рационой ёһор эдеэлүүлэгдэнэ гэжэ гоё гоёор мэдүүлбэ. Һүүлдэнь мал адуулагша Еши-Ханда Шагдуроваһаа асуухадамнай иигэжэ хэлэбэ:

— Шанар муутай үбһэ овёс хоёрһоо бэшэ тэжээл малдаа үгэнэгүйбди. Харин рацион дээрэмнай силос, концентрат гэхэ мэтын тэжээл аржытар бэшэгдэнхэй юм. Теэд малаа түлжүүлжэ эхилһээр иимэ тэжээл хараагүйбди.

Энэ юу харуулнаб гэхэдэ, совхозой хүтэлбэрилэгшэд, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд малаа рационой ёһоор эдеэлүүлхэ тушаа ямаршье хэмжээ абанагүй. Эгээл тиимэһээ Мөөрөөчидэ түлжүүлэгдэжэ байһан бурууннууд үнгэрһэн һарада шэгнүүрээ нэгэшье килограммаар нэмээгээгүй. Фермэнүүдые эрхилэгшэд нүхэд Гонгоров, Раднаев, Цыремпилов гэгшэд залуу малай гүүртэнүүдтэ үсөөн үзэгдэнэ, малшадтаа ёһотой туһаламжа хүргэнэгүй.

Шахалганда табигдаһан малые заатагүй наһа наһаарнь, эрэ эмээрнь илгаха хэрэгтэй гэжэ зоотехническэ заабари соо хэлэгдэнэ. Теэд совхозой 10 гүүртэнүүдтэ залуу малынь наһа наһаараа илгагдаһаншье һаа, эрэ эмээрээ илгагдаагүй байха юм.

ҮХЭРШЭД, БУРУУШАДТА АНХАРАЛ ТАБИГДАНАГҮЙ

Шахагдажа, түлжүүлэгдэжэ байһан мал харууһалдаг малшадай байрада газетэ, журнал болон наадаха зүйлнүүд харагданагүй. Малшадай дунда политическэ хүдэлмэриин тон һулаар ябуулагдадаг дээрэһээ тэдэнэр уласхоорондын байдалаар юушье мэдэнэгүй.

Совхозой партком, фермэнүүдэй партийна эхин организацинууд залуу малай гүүртэнүүд дээрэ агитаторнуудые үшөө томилоодүй. Үбэлэй янгинама хүйтэндэ малайнгаа шэгнүүрые нэмээжэ, элбэг мяха абахын түлөө үдэр һүнигүй ажаллажа байһан малшадта таатай зохид байра байдал, бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллаха арга боломжонууд хангагдаадүй. Хилгантын, Усть-Киранай, Бүрдэнэй фермэнүүдтэ ажалладаг малшадай байрань үйтан, дулаалагдаагүй байна. Нэгэшье гүүртэдэ радиоприемник байхагүй.

Кяхтын аймпотребсоюз холын гүүртэ, фермэнүүд дээгүүр нүүдэл наймаа эмхидхэнэгүй.

Рейдовэ бригадын гэшүүд:
Б. Доржиева, совхозой 3-дахи фермын мал адуулагша; **А. Смирнов,** аймагай «Знамя Ленина» газетын хүдэлмэрилэгшэ; **Д. Болхоев** манай корр.

Бурядай АССР-эй Верховно Соведай гурбадахи сесси. **Зураг дээрэ:** депутадууд—Түнхэнэй аймагай «Восточные Саяны» колхозой һаалишан Д. Ж. Жадагаева, Улан-Удын модоной заводой бригадир А. Г. Плеханов, Итанцын леспромхозой гагнууршан М. Г. Лукашова, «Бурстрой» трестын гэр хушагша, Социалистическэ Ажалай Герой Ч. Ц. Цыбиков гэгшэд заседаниин забһарлалтын үедэ хөөрэлдэжэ байна.
А. Мантаевай фото.

Бурядай АССР-эй табадахи зарлалай Верховно Соведэй гурбадахи сесси

Бурядай АССР-эй табадахи зарлалай Верховно Соведэй гурбадахи сесси манай республикын ажалшадай түүхэтэ долоон жэлэйнгээ түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхын тула ажалай болон политическэ угаа ехэ дэбжэлтын оршон байдалда үнгэржэ, саашадаа бүри ехэ амжалта туйлахаар зоригжуулба.

Верховно Соведэй баталамжада табигдаһан арадай ажахые хүгжөөхэ 1960 оной гүрэнэй түсэб, ерэхэ жэлэй бюджет бүхы талаһаа харагдажа үзэгдөөд, үгэ хэлэһэн депутадуудай зүгһөө һайшаагдан дэмжэгдээ. Арадай һунгамалнууд гүрэн түрын талые хаража, шухала асуудалнуудые табяа, үнэтэ дурадхалнуудые оруулаа.

Депутат **А. Н. Гребенникова** (Закаменай Городогой һунгуулиин округ) шэнэ жэлэй түсэб, бюджедэй удхашанар тухай тэмдэглэхэ зуураа, аймагайнгаа ажалшадай туйлаһан амжалтанууд, саашанхи зорилгонууд тухай тогтобо. Тиигээд Закаменск городто ажаһуугшадай культурна, ажаһуудалай эрилтэнүүдые хүсэдөөр хангахын тула Культурын байшангай, баниин барилга түргэдхэхын тула мүнгэ нэмэжэ һомолхые гуйба.

Элхиин һунгуулиин округһоо депутат **П. А. Афанасенко** үгэ хэлэхэдээ, ой модоной промышленностиин хүгжэлтэ тухай тэмдэглээ. Модошодой ажал хүдэлмэрииe улам оньһожоруулжа, модо бүри ехээр бэлэдхэдэг болохо шухала гэбэ.

Депутадууд **В. Р. Боянова** (Баргажанай һунгуулиин округ), **Е. М. Никифорова** (Улан-Удэ городой Павловска һунгуулиин округ) гэгшэд арадай элүүрые хамгаалгын хэрэг улам һайжаруулха талаар зарим тэды амжалтын туйлагдаһые тэмдэглээд, шиидхэгдээгүй асуудалнууд болон саашанхи зорилгонуудые дурдаһан байна.

Барилгын организацинуудай хүдэлмэридэхи дутуу дундануудые шүүмжэлжэ депутадууд **К. В. Гурьянов** (Заудагай һунгуулиин округ, **С. С. Бадмацыренов** (Борьёогой һунгуулиин округ) болон бусад үгэ хэлэбэ.

Депутат **М. А. Шакирзанов** (Шахтын һунгуулиин округ) үгэ хэлэхэдээ, Галуута Нуурай горнягуудай ажал хүдэлмэриин амжалта тухай тэмдэглэбэ. Шахтёрнууд нүүрһэ малтаха 11 һарынгаа түсэбые уридшалан дүүргэжэ, даабариһаа гадуур хэдэн зуугаад тонно нүүрһэ Эхэ орондоо үгөө. Энэ үе соо ехэхэн барилга хэгдээ. Гэбэшье шахтёрнуудай эрилтэ хүсэд хангагданагүй. Городоо болбосон түхэлтэй болгохо талаар ехэ дутагдал бии. Тиимэһээ энэ хүдэлмэридэ мүнгэ нэмэжэ һомолхые гуйнаб гэбэ.

Кяхтын һунгуулиин округһоо депутат **И. К. Сущков** городой ажалшадай туйлаһан зарим тэды амжалта тухай тэмдэглээд, хэдэн эрилтэ табиба. Ерэхэ жэлдэ Кяхта городтомнай үхибүүдэй ясли, сад барихa шухала. Тиигэбэл, гэрэй эзэн эхэнэрнүүдые ниитын хүдэлмэридэ олоор хабаадуулха арга олгогдохо байна гэбэ.

Депутат **Ф. И. Оглоблин** (Улан-Удэ городой Красногвардейскэ һунгуулиин округ) Нютагай, Эдеэ хоолой промышленностиин министерствонуудэй, Бурпромсоведэй хүдэлмэриин дутуу дундануудые шангаар шүүмжэлбэ. Эдэ министерствонуудэй хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэд ажалшадай эрилтэнүүдые таһалгаряагүй хангажа байха асуудалда анхаралаа багаар хандуулна.

Занграйн Бэрээнэй һунгуулиин округой депутат **Д. Д. Бадмаев** арадай ажахые хүгжөөхэ түсэб табихадаа республиканска организацинууд хоорондоо зүбшэжэ байха зэргэтэй,—гэжэ мэдүүлбэ.

Республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ депутат **В. Р. Филиппов** үгэ хэлэжэ, арадай ажахы болон соёл культурын талаар туйлагдаһан амжалтануудые тэмдэглэхэтээ хамта, хэрэглэгдээгүй арга боломжо, шиидхэгдээгүй асуудалнуудта анхарал хандуулба. Нютагайнгаа арга боломжые хүсэдөөр, зүбөөр хэрэглээ һаа бүри ехэ амжалта туйлаха байгаабди,—гэжэ онсолон тэмдэглээ. Саашадаа нүхэр Филиппов депутадуудай оруулһан һанамжа, дурадхалнууд тушаа тогтожо хэлэбэ.

Сессиин зүбшэн хэлсэһэн нэгэдэхи, хоёрдохи асуудалнуудаар 17 хүн үгэ хэлэжэ, Бурядай АССР-эй арадай ажахые 1960 ондо хүгжөөхэ гүрэнэй түсэб, депутадуудай оруулһан дурадхалнууд хараада абтаба.

Удаа тээнь Бурядай АССР-эй 1960 оной бюджет орошые 490194000 түхэригөөр, гаргашые — 490194000 түхэригөөр баталагдаба.

Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй депутадые депутадһаань болюулха тухай хуулиин проект һайшаагдаа. Энэ асуудал тушаа үгэ хэлэһэн депутадууд **С. Н. Петров** (Горьковско һунгуулиин округ), **О. Г. Дамбаев** (Дунда-Худанай һунгуулиин округ), **М. И. Рецикова** (Кяхтын Ленинскэ һунгуулиин округ), **Т. Д. Сычев** (Шергинскэ һунгуулиин округ) гэгшэд Совет засагай демократизм, тэрэнэй социалистическэ удха тухай тогтожо хэлээ.

Депутадуудые депутадһаань болюулха эрхэ хангаһан Конституцитай буржуазна нэгэшье гүрэн үгы гэжэ үгэ хэлэһэн депутадууд тэмдэглээд, Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй сесси депутадые депутадһаань болюулха тухай хуули баталаа.

Бурядай АССР-эй Конституциин (Үндэһэн хуулиин) 14,88 статьянуудта хубилалтануудые оруулха тухай дурадхал мүн лэ нэгэн һанаалаар баталагдаба.

Онол аргынь олоо

Декабрь һара гаража, Баргажанай тала дайдада үбэлэй шэнжэ хаа хаанагүй эли тодоор үзэгдэбэ. Хада уулын хормойгоор, гол горходой эрьеэр хүр саһан тогтожо, үдэшэ үглөөнэй шанга жабарта үдэр бүри хүйтэрнэ. Үглөөнэй хүйтэнэй бууражада, адуу малай хээрэ гаража, һэбхүүл, һөөгүүдэй дундуур бэлшэхэнь хаа ганса харагдана. Урда жэлнүүдтэ эндэ илангаяа һубай мал «хүхэ үбһэ хүндэлэн зуунгүй» гэхээр бүхэли үбэлдөө бэлшээридэ ябажа гарадаг байгаа. Тарган монсогор бэетэй гунад, гунжад, буруу, хашарагууд хүсэ шадалаа үдэр бүри гээ гээһээр, хабар болоходо намарайхиһаа турашаһан, арай голтой байхань али олоор үзэгдэдэг байһан юм.

Харин байгша ондо аймагай колхозууд энэ алдуугаа мэдэржэ, һубай малаа тобир тарганаар үбэлжүүлхэ, үбэл, хабарай үедэ гүрэндэ худалдаха малаа шахаха талаар ехэ һайшаалтай хүдэлмэри ябуулжа захалаа. Үбэлэй сагта мал шахаха хүдэлмэрииe Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозойхид бүри нёдондо түрүүшынхеэ эмхидхэжэ, һайн жэшээ харуулһан байна. Тус колхозойхид декабрь, январь һарануудта 110 толгой эбэртэ мал шахаад, тэдэнээ худалдахадаа толгой бүриинь 418 килограммда хүрөө һэн. Гүрэндэ худалдаһан эдэ малһаа 400 мянга гаран түхэриг олзо доход абаһан байна. Тиихэдээ малайнгаа таргалжа нэмэһээрнь бодоходо 110 мянган түхэриг сэбэр олзо оруулһан байгаа бшуу.

Буруу, хашарагуудые намар, үбэлдөө шахан түлжүүлхэ тухай КПСС-эй обкомой, республикын Министрнүүдэй Соведэй тогтоолой гарамсаар аймагай колхозууд тусгаар гүүртэнүүдые эмхидхэжэ, малаа шахажа эхилбэ.

...Мал ажалаараа аймаг соогоо гээгдэнги «Звезда» колхоз залуу малаа һайнаар шахан түлжүүлжэ эхилээ. Эндэ 150 хашараг таби табяадаар, эрэ эмээрээ, томо жэжээрээ илгагдажа, үбэлэй байрада оруулагданхай. Эдэ хашарагуудынь тус колхозой урда жэлнүүдэйхидэ орходоо тад ондоо: булта сула бэетэй, ёһотойл таргалжа байһан малай шэнжэтэй. Малайнь байра дулаан, үбһэ һолоомонь элбэгээр зөөгдэнхэй байна. Эндэхи малшадай оролдосотой ажалые харахада, үбэлэй ямаршье шанга хүйтэниие гүүртын мал тэсэхээр гэжэ һанагдана.

Колхозой правлени, партийна организаци шахагдаха хашарагуудай гүүртэнүүдтэ мал ажал дээрэ үнинэй хүдэлмэрилһэн, ажалай ехэ дүй дүршэлтэй, оролдосотой, үнэн сэхэ колхознигууд И. А. Лебедев, Л. Н. Пилипенко, И. А. Леонтьев гэгшэдые эльгээһэн байна. Тэдэнэр тус тустаа 50—50 толгой хашараг даажа абаад, октябриин 20-һоо хойшо харууһална. Үхэршэдэй малаа тушаажа абахадань толгой бүриин дунда зэргын шэгнүүри 184 килограмм гэхэ гү, али булта хашарагуудынь хамта 276 центнер болоо юм.

Тиигэһээр һара хахад үнгэрөө. Гэбэшье энээхэн богони болзор соо ажал хүдэлмэридөө дурлаһан үхэршэд эрхим дүнгүүдые харуулаа. Тэдэнэр эгээн түрүүн малайнгаа үбэлэй байра һайнаар бэлдэжэ, харууһа, эдеэлүүлгыень зүбөөр эмхидхэжэ шадаа.

— Суудхэдээ малайнь тус бүридэ 6 килограмм үбһэ, 2 килограмм овёсой гурил, 6 килограмм силос, 4 килограмм һолоомо эдюулнэбди. Энэ тиимэ ехэ рацион бэшэ. Гэбэшье эдэ бүгэдэ тэжээлые һайнаар буйлуулаад, саг сагтань эдеэлүүлбэл, мал яһала таргалха байна. Мал шахахада тэжээлһээ гадна, зүб харууһан ехэ удхашанартай гээшэ, — гэжэ ахалагша үхэршэн И. Лебедев хөөрэнэ.

Һаяхан үхэршэдэй ажалай түрүүшын һарын дүн гаргагдаа. Энэнь юу харуулааб?

Мал шахалгые һайнаар, шадажа эмхидхэбэл, үбэлдөөшье ехэ мяха колхозой абажа болохо байһые элеэр харуулаа. Нэгэ һарын туршада үхэршэд И. Лебедев, А. Пилипенко, И. Леонтьев гэгшэд харууһалжа байһан хашарагуудайнгаа шэгнүүрые хамта дээрэнь 59,77 центнерээр нэмээгээ. Тиин эндэ хашарагуудынь тус бүридөө суудхэдээ 1320 грамм нэмэбэ.

Мүнөө үхэршэд Лебедев, Пилипенко, Леонтьев гэгшэд түрүүшынгээ энэ амжалтые бүри арьбадхажа, КПСС ЦК-гэй ээлжээтэ Пленум ажалай һайн бэлэгтэйгээр угтахын түлөө эсэшэ сусашагүйгөөр тэмсэжэ байна.

О. Раднаев,
манай корр.

ШЭНЭ ЮУМЭНҮҮДТЭ—ҮРГЭН ЗАМ!

Конференциин һүүлээр

Һая манай Байкало-Кударын аймагай партийна конференци болножо, КПСС-эй айкомой тоосоото элидхэлые зүбшэн хэлсэбэ. Элидхэлшэшье, илангаяа үгэ хэлэһэн делегадууд хэдэ хэдэн шухала асуудалнуудые табяа, һонирхолтой һанамжа, дурадхал оруулаа. Делегадуудай табиһан шэнэ асуудалнууд, һонирхолтой һанамжа, дурадхалнууд тухай хэдэн үгэ хэлэхэ хүсэл түрэнэ.

Мал ажал гээшэ, илангаяа эбэртэ бодо мал манай аймагай ажахын гол һалбари юм. Тиимэһээ һүүлэй 4—5 жэлэй туршада эбэртэ бодо малай, илангаяа үнеэдэйнгээ тоо толгой олошоруулха тухай асуудал манай эндэ ходол табигдажа байдаг юм. Тиибэшье эдлүүриин газараар бодоходо эбэртэ малай тоо толгой үшөөл үсөөн байна, мүртэйгөөр олошорногүй. Зарим колхозууд эдлүүриин газарай зуун гектар бүхэндэ илангаяа үсөөн малтай. Жэшээлхэдэ, Ленинэй нэрэмжэтэ, «Знамя Октября» колхозуудай эдлүүриин газарай зуун гектар бүхэндэ 27—29 толгой эбэртэ бодо малтай, 9—10 үнеэтэй байхада аймагай бусад колхозууд, тусхайлбал, XVIII партсъездын, Сталинай, Ждановай нэрэмжэтэ колхозууд оройдоол 16—17 эбэртэ малтай, 5—6 үнеэтэй байдаг. Эдэ колхозууд газар муутай, арга боломжо багатай гү гэхэдэ, тиимэшье бэшэ. Түрүүшынгээ колхозуудһаа газараар үшөө үлүү байха юм.

Теэд ямар шалтагаантайб, юундэ эдэ колхозуудай мал олошорногүйб?

Юундэб гэхэдэ, арга боломжотойшье һаа, оролдого гаргагданагүй, ехэ схээр хөөрэлдөөд, һайн һайн тогтоолнуудые баталан абаад, хэлсэһэнээ хүсэлдүүлхын тулада колхозуудай хүтэлбэрилэгшэдһөө гадна, КПСС-эй айкомой, аймсоведэй гүйсэдкомой зүгһөө бодото эмхидхэлэй хүдэлмэри ябуулагданагүй. Ажалаа мүртэйгөөр ябуулжа шадагданагүй тэжэ сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй. Малай тоо толгой олошоруулхын тулада эрид шууд хэмжээ абтадаггүй байгаа. Энэ шухала хэрэгтэ хаа хамаагүйгөөр хандадаг дээрэһээл боложо, зарим колхозуудта, жэшээлхэдэ, Сталинай нэрэмжэтэ колхоздо жэл соо 200 толгой хүрэтэр эбэртэ бодо мал гарзалдаг, үнеэдэй гурбанай нэгэ хубиһаа олониинь һубайрдаг байгаа бшуу.

Ажахынгаа гол шухала һалбариие хүгжөөлгэдэ иимэ хайша хэрэгээр хандажа байһан газарта малай ашаг шэмын өөдэгүй бага байһаниинь мүн лэ гайхалтай бэшэ болоно. Эдэ колхозууд Ленинэй нэрэмжэтэ, «Знамя Октября» колхозуудай хахадай тухай һү, мяха абана.

Эмхидхэлэй хүдэлмэриин һулаар ябуулагдадаг, мүнөө сагай эрилтэһээ гээгдэжэ ябаһыень үшөө нэгэ баримта гэршэлэн харуулна. Юуб гэхэдэ, малай тэжээлэй асуудал шиидхэгдээгүй байһаар. Мүнөө жэл колхозууд малдаа эдюулхэ бүдүүн, шэмэтэ тэжээл оройдоол 65—70 процент бэлэдхээ. Зун, намаргаа хэдэн дахин үер боложо, Сэлэнгэ мүрэнэй нуга, тохойнуудаар, ольторогууд дээгүүр байдаг сабшалангаа сабшаха, сабшаһан үбһөө хуряаха сүлөөемнай үгөөгүй. Харин ерэхэ жэлдэ үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ арга боломжомнай үсөө муу. Эрхүүгэй ГЭС-эй ашаглалгада үгтэхэдэ Байгалай уһан хөөрэжэ, Сэлэнгын адагай ольторогууд дээрэхи сабшалан, бэлшээринүүднай уһанда абтахань. Хаана үбһэ сабшаха, малаа бэлшээхэ ёһотойб?

Теэд энэ бэрхэтэй байдалые аймагай хүтэлбэрилэгшэд һайнаар бодожо үзөөгүй, үзэнэшьегүй. Иимэ ушарай болохоёо байхада тэжээлэй ургамалнуудые ехээр таридаг болохо тухай дороһоо гараһан дурадхал дэмжэгдэнэгүй. Ерэхэшье жэлдэ хахалагдадаг газарайнгаа 70 гаран процентыень ороохо таряагаар дүүргэхэ гэжэ шиидхэгдээ.

Хахалдаг газарайнгаа горьтойхон хубиие сабшалан болгожо, олон жэлэй ногоо тариха тухай хэдэн делегадуудай дурадхаһан һанамжые тон зүб гэжэ тоолохо байнаб. Мүн зун, намарай сагта малдаа эдюулхын, силос дарахын тула тэжээлэй ургамалнуудые ехээр таридаг болохо тухай асуудалые делегадууд тон зүб табина.

Манай аймагта хара таряан, овёс ногоон һолоомо ехэтэйгээр ургадаг юм. Эртэ таряа һаа, хоёр дахиншье ургаса абажа болохо. Эдэ ургамалнуудые малай тэжээлдэ тарихада һайн байһыень колхозууд һайнаар ойлгонхой. Теэд энэ мэтын арга дүршэлнүүдые КПСС-эй айком хэрэглэжэ, дэлгэрүүлжэ шадаагүй.

Бүри ерэхэ жэлһээ хэдэн колхозууднай зундаа малаа лагерьна гуримаар байлгажа эдеэлүүлдэг, харууһалдаг болохонь. Энээнтэй хамта мал ажал эрхилэлгэмнай үндэһөөрөө хубилхань. Малаа иигэжэ харууһалхаар хэр бэлэн гээшэбибди? Үгы гэжэ сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй. Бэлэдхэлэй ехэ хүдэлмэриие партиин айком, аймгүйсэдком мүн лэ толгойлногүй.

Малай үүлтэр һайжаруулха хэрэгтэ ехэ дутагдалнууд байһан тухай шанга хөөрэлдөөн болоо. Малые искусственнаар үрэжүүлхэ хүдэлмэри мүнөө болотор даншье һаа һулаар, маргангяар ябуулагдана. Энээн дээрэһээ боложо аймагай колхозууд аяар 700 гаран буха тэжээжэ байдаг. Тэдэнэй олонхинь эндэ гараһан, бэсэр бага, үүлтэр муутай юм. Тиигээд оройдоол мүнөө жэл үнеэдые искусственнаар үрэжүүлдэг боложо байна. 1960 ондо бүхы үнеэдээ искусственнаар үрэжүүлхэ гэжэ конференциин шиидхэбэри дотор бэшэгдэнхэй.

Энэ шиидхэбэриин һүүлээр бодото эмхидхэлэй хүдэлмэри ябуулагдахань ха гү?

Урид таажа мэдэхын аргагүй. Зүгөөр мүнөө үнеэдые искусственнаар үрэжүүлдэг болохо талаар мүртэй эмхидхэлэй хүдэлмэриин ябуулагданагүй байхада тэрэ шиидхэбэри мүн лэ саарһан дээрээ үлэшэнэ аа гү гэжэ һанаа зобохоор болоод байна.

Конференциин һүүлээр нимэл хэдэн һанамжа, бодол түрэһэн байна.

Үшөө нэгэ юун тухай хэлэхэ хэрэгтэйб гэхэдэ, конференци дээрэ баталан абтаһан шиидхэбэриие дүүргэхын тулада КПСС-эй айкомой шэнээр һунгагдаһан состав үдэр бүриин оролдолго гаргаха ёһотой гэжэ делегадууд онсолон заагаа. Энэ захяа мартагдахагүй бэзэ гэжэ найдагдана.

Энээнэй тулада КПСС-эй айком эмхидхэлэйнгээ хүдэлмэри эрид һайжаруулха, колхозуудай хүтэлбэрилхы тушаалтанарта, зондо ходоо түшэглэн ажаллаха, шэнэ түрүү юумэнүүдые үүсхэхэ, али болохоор дэмжэжэ, дэлгэрүүлжэ байха ёһотой.

Н. Болдогоев,
Байкало-Кударын аймагай партконференциин делегат.

Электрын элшэ хүсэ арьбалха

ртиин XXI съездын шиидхэбэ-
д соо арадай ажахын бүхы
аринуудта гүрэнэй мүнгэ зөө-
рьбалхын түлөө тэмсэл үргэ-
ябуулха тухай хэлэгдэhэн бай-
Энэ зорилгые бэелүүлэн, пар-
най Центральна Комитет ара-
жахын үйлэдбэриин гол хүсэ-
эгэн болохо электроэнерги
йгаар гаргашалха тушаа
нгөө бэшэг соо промышлен-
болон хүдөө ажахын бүхы
лмэришэдтэ хандаhан байна.
ектроэнерги үйлэдбэрилдэг
ышленность ороноймнай ара-
ажахын гол hалбаринуудай нэ-
болоно. Үйлэдбэридэ, комму-
на ажахыда, мүн ажаhуудалай
хэлдэ электроэнерги гамтай-
гаргашалха хэрэгтэ парти,
ительствомнай ехэ анхарал
уулна. Электрын хүсые багаар
ашалаад, ехэ продукци үйлэд-
лхэ гээшэ мүнөө үеын эконо-
еска гол зорилгонуудай нэгэн
оно.

анай республикын ажахые
трификацилга түргөөр хүг-
дэнэ. Арадайнгаа ажахые
трификацилха зуураа, пред-
яти, колхоз, совхозуудта, эмхи
аануудташье электрын элшэ
е али болохоор гамнахын
өө оролдохо ёhотойбди. Респуб-
а доторнай үйлэдбэрилэгдэдэг
электроэнергиин оройдоо нэ-
н процентые арьбалаа hаа,
р 500 киловатт энерги болохо
на. Имэ хэмжээнэй электро-
рги «Механлит» заводой зэргэ
дприятиин үйлэдбэрие 8 жэлэй
шада хангаха болоно. Энэ 500
оватт энергиие үйлэдбэрилхын
ада 4 мянгаhаа дээшэ тонно
рhэн галдагдана.

Түрүү предприятинуудай үйлэд-
риин жэшээ дээрэhээ харахада,
спублика дотороо оройдоо нэгэ-
н бэшэ, бүри олон процент энерги
ьбалха арга боломжо бии. Хэр-
э электроэнерги арьбалхын түлөө
мсэл hайнаар эмхидхээд байгаа
а, республикымнай арадай ажа-
н Совет жэл бүхэндэ олон мил-
он түхэригэй арьбалалта хэхэ
йсэд арга боломжотой.

Тиихэдэ нэгэхэн киловатт-час
ерги арьбалаа hаа, парти, пра-
тельствынгаа гаргаhан бэшэгые
елүүлгээр ехэ юумэ хэхэ байна-
и. Нэгэ киловатт-час электро-
ергеэр заводто 16 килограмм
рокат гаргаха гү, али 160 кило-
рамм нүүрhэ малтажа болохо юм.
Республика дотор үйлэдбэрилэг-
дэг электроэнергиин ехэнхи ху-
ие Улан-Удэ городой предприя-
инууд ашагладаг байна. Тэдэнэй
ндаhаа үйлэдбэреэ hайнаар эм-
дхэжэ шадаhан түрүү предприя-
инууд электроэнерги гамтайгаар,
шаг ехэтэйгээр хэрэглэхэ асуудал-
а ехэ анхарал хандуулна. Жэ-
ээнь, Улан-Удын судна бүтээлгын
аводой хүдэлмэришэдэй дунда
лектроэнерги гамтайгаар гарга-
алхын түлөө тэмсэл үргэнөөр
буулагдадаг болоhоор үнинэй. Энэ
үдэлмэриин ашаар тус заводойхид
айгша оной түрүүшын 9 hара соо
6 мянган киловатт-час электро-
нерги арьбалаа. Энэ хадаа заво-
ой тэрэ үе соо үйлэдбэридөө хэ-
эглэhэн бүхы энергиин ехэ ху-
бинь болоно. Хайшан гэхэдээ
энерги арьбалалгаар иимэ амжал-
та туйлагдааб гэхэдэ, судна бүтээг-
шэдэй ажалай эмхидхэл hайнаар
табигданхай, электрын хүсөөр хү-
дэлдэг бүхы түхеэрэлгэнүүдынь
техническэ хүсэнэйнгөө талаар таа-
руу хүдэлмэридэ ашаглагдана.
Ажалгүйгөөр нэгэшье электротү-
хеэрэлгэ хүдэлгэдэггүй, хэрэггүй
газарта лампануудыешье носоодог-
гүй байна.

Тэрэшэлэн Улан-Удын модоной
завод энэ талаар амжалтатайгаар
хүдэлмэрилжэ, продукци үйлэдбэ-
рилхэ талаар гүрэнэй түсэбые
уридшалан дүүргэдэгынь мэдээжэ.

Электроэнерги арьбалха хэрэгтэ
шухала арга нүхэсэл юуб гэхэдэ,
трансформаторнуудайнь хүсэн орой-
доо 65—70 процент ашаглагдана.

Мүнөөнэй техническэ хангалгын
үедэ бүхы предприятинуудай үй-
лэдбэри ехэ хүсэнэй энергидэ оруу-
лагдажа байна. Теэд сэмбын фаб-
рика хуушанай түхеэрэлгэтэй аад,
бага хүсэнэй энергеэр хүдэлмэрил-
жэ, хэмhээ үлүү электроэнерги гар-
гашална.

Промышленна предприятинуудта
электроэнерги гамтайгаар гарга-
шалха тухай хэлэхэ зуураа, горо-
дой үйлсэнүүдые гэрэлтүүлгэ гу-
римшуулха тушаа тогтохо шухала.
Гансахан Улан-Удэдэ үйлсэнүүдые
гэрэлтүүлгэдэ жэл соо дунда зэр-
гээр 46 мянган киловатт-час энерги

гаргашалагдана. Хэрбээ үдэшэ, hү-
ниин сагта гэрэлтүүлээ hаа, 25—30
процентыень арьбалжа болохо юм.
Гэбэшье олонхи ушарта үйлсэнүүд-
тэ үлгэгдэhэн лампанууд үдэртөө
носожо байдаг.

үйлэдбэридэ автомат техникэ хэ-
рэглэхэ эгээл шухала болоно. Үй-
лэдбэриингөө олохон процессүүдые
автомат техникээр хангаhан шэлэй
механизированнэ завод 9 hара соо
158 мянган киловатт-час электро-
энерги арьбалhан байна.

Гэхэтэй хамта олохон предприя-
тинуудта электроэнерги гамтайгаар
гаргашалхын түлөө оролдолго гар-
гагданагүй. Тэдэ предприятинуудай
хүтэлбэрилэгшэд, инженерно-тех-
ническэ хүдэлмэрилэгшэд тус асуу-
дадда шухала анхарал хандуул-
даггүй байhаар. Пивын завод, хи-
лээмэнэй 1-дэхи завод, мяха-кон-
сервын комбинат 9 hара соо аяар
265 мянган киловатт-час электро-
энерги нормоhоо гадуур гаргаша-
лаа. Энэ баримта дурсагдагша
предприятинуудта энерги арьбал-
хын түлөө тэмсэлэй хэгдэдэггүй
байhаниие гэршэлнэ. Зарим пред-
приятинуудта электротүхеэрэлгэ-
нүүдтэ саг болзор соонь техническэ
заhабари хэгдэнэгүй, олон мотор-
нуудые хооhоор (хүдэлмэриин га-
зарта) хүдэлгэжэ байдаг. Энээн
дээрэhээ нормоhоо гадуур электро-
энерги гаргашалагдана.

Теплоэлектроцентралиин үйлэд-
бэрилдэг электроэнергиин горьтой-
хон хубиие абадаг паровозо-вагон-
но заводто олон тоото электротү-
хеэрэлгэ дүүрэн хүсэн соогоо ашаг-
лагданагүй. Жэшээнь, № 3, № 1

Электроэнергиие гамнахын түлөө
оролдохо зуураа, предприяти бү-
хэндэ тэрэнэй хэды шэнээнээр гар-
гашалагдажа байhан тушаа тоо
бүридхэлгые наринаар табиха тон
шухала. Энэ талаар олзоборилгын
кооперациин системын предприяти-
нууд квартал, жэл соо хэды шэ-
нээн электроэнерги үйлэдбэридэ
хэрэглэхэ байhан тушаагаа түсэб-
лэдэггүй байха юм.

Арадай ажахыда электрын хүсые
гамтайгаар, ашаг ехэтэйгээр хэрэг-
лэхэ тушаа парти, правительствын-
гаа тогтоолые бэелүүлхын тулада
предприяти бүхэнэй хүтэлбэрилэг-
шэд шухала хэмжээ абаха, хүдэл-
мэришэдэй дунда ойлгууламжын
хүдэлмэри ябуулха болоно. Гадна
электрын хүсөөр хүдэлдэг мотор
болон бусад түхеэрэлгэнүүдэй бү-
тээсые дээшэлүүлхэ талаар уралан
нарижуулгын хүдэлмэри эмхидхэхэ
шухала. Иигэжэ шухала хэмжээ
хараалаад, тэрэнээ бэелүүлжэ ша-
даа hаа, бага энерги гаргашалаад,
ехэ продукци гаргахамнай лабтай.

А. Анфиженов,
энергосбыдэй фабрично-
заводской инспекциин начальник.

Жэлэйнгээ түсэб дүүргэбэ

Модоор баян Заиграйн аймагта
ехэ ажахытай леспромхозууд олон.
Энэ аймагай түмэр замай Онохой,
Илька, Новоилька, Шулуутай гэхэ
мэтын станцинуудhаа үдэр бүхэн-
дэ модоор ашаалагдаhан олон ар-
баад вагонууд ороноймнай шэнэ
барилгануудта эльгээгдэжэл бай-
даг.

Ээриин леспромхозой модошод
долоон жэлэй түсэбые урилшалан
дүүргэхын түлөө дэлгэрhэн мүры-
сөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадалса-
жа, 1959 онойнгоо даалгабариие
амжалтатайгаар дүүргэжэ байна.
Валовой продукци үйлэдбэрилхэ
жэлэйнгээ түсэбые декабриин 1-дэ
үлүүлэн дүүргээ.

Леспромхозой модо шэрэхэ түсэ-
бынь дүүргэгдэхэ ойртонхой. Модо
бэлэдхэлэй Дардын хүл гэжэ учас-
тогайхид түрүүлжэ ябана.

И. Яковлев.

БАГШАНАРАЙ ИНСТИТУДТА

НИИСЛЭЛ ХОТО АЙЛШАЛБА

Москвада болоhон Бурядай
искусство, литературын дека-
дада хабаадахаяа Доржо Бан-
заровай нэрэмжэтэ багшана-
рай институдhаа багшанар
М. П. Хамаганов, Е. В. Баран-
никова, А. Б. Соктоев, сту-
дентка А. Гергесова гэгшэд
мордоhон юм.

М. П. Хамагановай «Буря-
дай уран мэргэн үгэнүүдые
шэнжэлhэн очерк» гэhэн
зохёолынь декадын үедэ зүб-
шэн хэлсэгдээ. Е. В. Баран-
никова Бурядай литературын
түүхэ тухай элидхэлнүүдые
хэбэ. Декадада хабаадагшад
Москваhаа бусажа ерээ.

hОНИРХОЛТОЙ ҮГЭ БУЛЯАЛДААН

Институдай студентнэр Аме-
рикын уранзохёолшо Митчел
Уилсоной бэшэhэн «Брат мой,
враг мой» гэжэ романиие зүб-
шэн хэлсэбэ. Студентнэр Шиш-
марева, Машанова, Клевцова
гэгшэд зүбшэн хэлсэлгэ-
дэ эдэбхитэйгээр хабаадалса-
жа, hонирхолтой үгэ хэлээ.

ВОЛЕЙБОЛОЙ МҮРЫСӨӨН

Институдай түүхэ-литерату-
ра шудалагшадай дунда түрүү
hуури эзэлхын түлөө волейбо-
лоор мүрысөөн эмхидхэгдээ.
Энэ мүрысөөндэ нэгэдэхи кур-
сын басагадай команда, таба-
дахи курсын эрэшүүлэй ко-
манда түрүүлжэ, факультедэй
чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэ-
бэ.

А. Бадмаев.

Читын областьдо

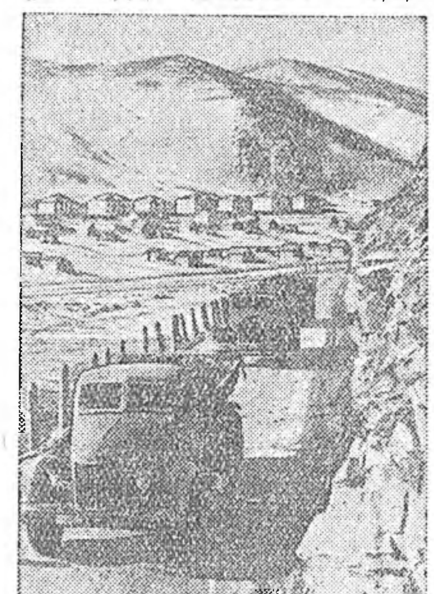

Читын областьдо. Хапчеранга поселок
шадар туулганай олдоходо тэндэ
25 жэлэй саада тээ туулганай комбинат
байгуулагдаhан юм. Газар түргөөр малта-
ха бригаданууд анха түрүүн тэндэ бай-
гуулагдажа эхилhэн байгаа. В. Федотовой
хүтэлбэридэг бригада 12 жэлэй турша соо
12 километрhээ дээшэ газар утаашань
малтаhан байна.

Зураг дээрэ: туулганай рудае шанар-
жуулгын фабрикада эльгээхээр ашаалжа
байна.

ТАСС-эй фотохронико.

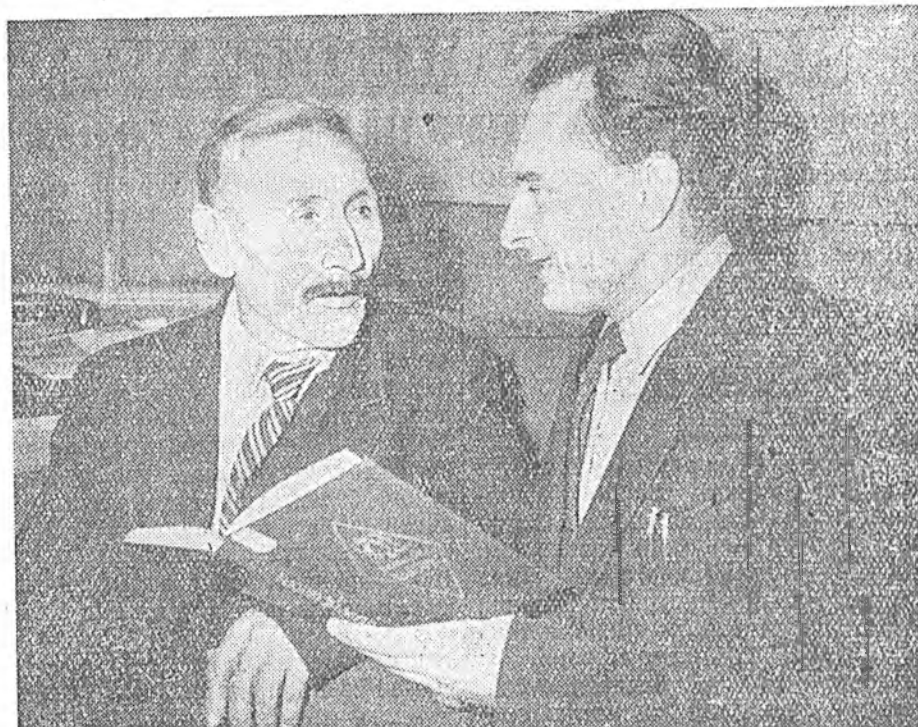

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Хакасс арадай ульгэршэн С. П. Кадышев Томскиин багшанарай
институдай доцент Я. Р. Кошелевтэй хөөрэлдэжэ hууна.

Ф. Сорокиной фото.

Арадуудай аман зохёол шэнжэлэгшэдэй конференци

Декабриин 17-до арадуудай аман
зохёол шэнжэлэгшэдэй конферен-
ци хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлээ. Тэн-
дэ hонирхолтой, шэнэ элидхэлнүүд
хэгдээ.

Ленинградай гар бэшэгэй фонд-
до хадагалагдажа байдаг бурят
арадай аман зохёолнууд болон тэ-
рэниие саашадаа яажа шэнжэлхэ
тухай хэлэ бэшэг шэнжэлхэ эрдэ-
мэй кандидат Д. А. Алексеев элид-
хэбэ.

Хакассуудай аман зохёолой бая-
лиг тушаа хэлэ бэшэг шэнжэлхэ
эрдэмэй кандидат П. А. Трояков
тогтожо хэлээ. «Бурят арадай
аман зохёолой түүхые шэнжэлхэ
шухала асуудалнууд» гэhэн элид-
хэл Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ
багшанарай институдай доцент
М. П. Хамаганов хэбэ. Арадай
аман зохёолой удхашанар, түүхэ
шэнжэлэгшэдтэ туhатай байдаг ту-
шаань Бурядай комплексно науч-
но-шэнжэлэлгын институдай хү-
дэлмэрилэгшэ Г. Н. Румянцев хэ-
лэhэн байна.

Ороной элдэб область болон хи-
заарнуудhаа ерэhэн үльгэршэд энэ
конференцидэ хабаадалсана. Үсэ-
гэлдэр тэдэнэр үльгэр түүхэнүүдые
сугларагшадта хөөрэжэ үгөө. Эр-
хүүгэй областиин Боохон нютагhаа
ерэhэн үнинэй үльгэршэн Апполон
Тороевые конференцидэ хабаадаг-
шад халуунаар угтаа. Хакасс ара-
дай үльгэршэн Семен Прокопьевич
Кадышев хэдэн дуунуудые дуула-
жа үгэбэ. Читын областьhоо ерэ-
hэн Галсан Тыхеев, Улан-Удын
ПВЗ-гэй хүдэлмэришэн Павел Жи-
тухаев гэгшэдэй үльгэрнүүдые ун-
шахадань хүнүүд альгаа ташажа
угтаа.

Суглаанай забhарта делегадууд
болон айлшад городой музейнүү-
дые харана, комплексно научно-
шэнжэлэлгын институдай гар бэ-
шэгэй фондтой танилсана.

И. Ярневский.

СОВЕТСКЭ БАЙГУУЛАЛТА

hУНГАГШАДАЙ УРДА ТООСОНО

Нютагай Соведүүдэй депутадуу-
дай урда гүрэн түрын удхашанар-
тай зорилгонууд табигданхай. Арад
зон өөhэдынгөө дундаhаа засагайн-
гаа дээдэ органдо депутадуудые
hунгахадаа, Эхэ орондоо үнэн сэ-
хээр алба хэжэ, үргэн ниитын эти-
гэл найдабариие харюулха гэжэ
найдана бшуу. Энэ хүндэтэй, ха-
рюусалгатай уялгануудаа бэелүүл-
хын тула Улан-Удэ городой Совет-
скэ районой Соведэй депутадууд
ехэ оролдолго гаргана.

hүүлэй үедэ олон депутадууд
өөрынгөө хэжэ байhан хүдэлмэри
тухай hунгагшадайнгаа урда тоо-
собо. Тиигэжэ тэдэнэр hунгагша-
дай захяа, hанамжа, дурадхалнуу-
дые болзор соонь бэелүүлжэ бай-
хын тула ехэ эдэбхи үүсхэлтэйгээр
ажалладаг болоо.

Депутадуудай тоосоон урдынхи-
дал адли ёhо тэдыгээр бэшэ, hайн
бэлэдхэлтэйгээр, олон зоной хабаа-
далгатайгаар үнгэргэгдэнэ. hаяхан
Улан-Удын судна бүтээлгын за-
водто ажалладаг бүлэг депутадууд
hунгагшадайнгаа урда тоосоогоо
хэ. Энэ уулзалгада залуушуул,
гэрэй эзэн эхэнэрнүүд, үбгэд хүг-
шэдhөө эхилээд, уhан замайхидай
клубта дүүрэн хүнүүд сугларhан
байна. Ажалшадай депутадуудай
Советскэ районо Соведэй депута-
дууд—судна хабсаргагшад М. М.
Карпов, Н. П. Попов., электромон-
тер К. Г. Перфильева, Улан-Удын
пристаниин начальник Е. Е. Ко-
шурников, судно-бүтээлгын заводой
директор С. Д. Крутояренко, пар-
тийна эхин организациин секретарь
Н. С. Сажинов гэгшэд тоособо.
Элидхэлшэ, депутат Кошурников
эдэ депутадуудай ажал-ябуулга ту-
хай тэмдэглэхэ зуураа, тэдэнэй
үүсхэлээр район дотороо хэгдэhэн
хүдэлмэри тухай хөөрэжэ үгөө.

Байгша ондо арадай hунгамал-
нуудай хүтэлбэри доро үргэн оло-
ниитын хүсөөр городоо болбосон
түхэлтэй болгохо талаар нилээд хү-
дэлмэри хэгдэhэн байна. Республи-
кынгаа ниислэл хотые ногооруул-
хын тула үнгэрhэн юhэн hаранууд-
та 82630 элдэб модод hуулгагдаа,
тиихэдэ 69 мянган дүрбэлжэн метр
талмай асфальтировалагдаа. Энэ
хүдэлмэридэ, илангаяа хабар, на-
мартаа 300—400 хүнүүд үдэр бүри
хабаадаhан байха юм. Мүн ажал-
шадай байра байдалые шалгажа,
олон гэрнүүдтэ заhабарилга хэгдээ.
Шалгалтын комисси бүхэндэ али
нэгэн депутат хабаадалсажа, зүб
шиидхэбэри абаха хэрэгтэнь туhа-
лаа.

Гэбэшье ажалшадай саг үргэл-
жэ ургажа байгаа эрилтэнүүдые
хангаха хэрэгтэ ехэ дутагдалнууд
бии байhаар. Өөhэдөө гэрнүүдые ба-
риха түсэб юрэдөөл 50 процент
дүүргэгдээд байха юм. Энээн тухай
элидхэлшэ, үгэ хэлэгшэд шүүмжэл-
бэ.

hунгагшад Леонова, Исаев гэг-
шэд hүүлэй үедэ депутадуудай хэ-
hэн hайшаалтай хүдэлмэринүүдые
тэмдэглэхэ зуураа, тэдэнэр ажал-
шадтай холбоо барисаагаа улам
бэхижүүлхын тула оролдохо ёho-
той гээд, энээн тушаа хэдэн дурад-
хал, мэдүүлгэнүүдые оруулhан
байна.

Сэлэнгын баруун эрьедэ ажаhууг-
шадай эрилтэнүүдэй хангалтагүй-
гөөр бэелүүлэгдэжэ байhан тухай
hунгагшад Хлебников, Воронин бо-
лон бусад тэмдэглэбэ. Депутадууд
энэ асуудалда анхаралаа хандуул-
жа, ойрын сагта шиидхэхэ ёhотой.

Депутадууд, hунгагшад сааша-
даа саг үргэлжэ уулзажа байха
гэлсэбэ.

Д. Балданов.

СУУДА ГАРАhАН ГАХАЙШАН

Турунтаево тосхон... Үбэлэй үдэшын
дуулимда жэгүүртэ хонгёо дуунуудай зэ-
дэлэн байхань илангаяа согтой хүхюунээр
сууряатан соностожо, хамагай урид анха-
рал татана.

...Намтай хамта эндэ ерэhэн, үбсүү ху-
шама hахал хиисхүүлhэн нэгэ ород үб-
гэжөөл машинаhаа буугаад ябатараа, гэн-
тэ асууhаншье, омогорхоhоншье хэбэртэй,
хамда илдамаар энеэбхилэн хандаба:

— Манай аймаг соо суурхаhан орден-
то гахайшан Антонина Красивых тухай...
Соносоно бэзэт? hаяхан hайндэрэй кон-
цертдэ бүришье гоёхон частушкануудые
зохёожо дуулаа даа.

— hайн даа. Теэд тэрэ Антонина Кра-
сивых гээшэтнай хаана, ямар колхоздо
хүдэлдэг, ямар дүнгүүдые туйлаhан бай-
гаа хаб,—гээд, үгэ дээрэhээнь асуужархи-
баб. Тиихэдэ тэрэ сарюун үбгэжөөл орой-
доошье хэмшээрхэнгүй, нилээд олон юумэ
хөөрэжэ үгөө бэлэй.

Хөөрөөн дээрэhээнь, мүн hүүлдэшье мэ-
дэхэдэ, тэрэ Красивых гэдэг гахайшан
Прибайкалиин «Путь к коммунизму» кол-
хоздо хүдэлдэг, колхозойнгоо ажахын
эгээл гэзгэдэнги hалбари—гахайн ажалые
hайжаруулхын хойноhоо айхабтар ехэ
жүдхэмжэтэйгээр оролдоhон, газедтэшье
гараhан, дуундашье ороhон, ехэ суутай,
хүндэтэй болоhон хүн байба. Нүхэр Кра-
сивыхтай оортэйнь уулзажа хөөрэлдөөд
байхада бүришье олон юумэ эли боложо
үгэбэ.

...1955 он хүрэтэр дээрэ нэрлэгдэhэн
колхоздо гахай тон үсөөнөөршье тэжээг-
дэдэг, олзо доходшье огто үгэдэггүй,
энээн тушаа хүтэлбэрилэгшэдшье анхара-
лаа табидаггүй байба. Харин тиихэдэ,
зарим колхозниигууд гахайн фермэ дээрэ
хүдэлхэеэ арсадагшье hаа, үмсын гахай
гэхэдэ, томо үүлтэрэй норшоонхо бэдэр-
жэ, аяар город хүрэтэр ябадал хэхэ,
шахаhан гахайгаа ногоон базаар абаашажа,
дуратай сэндээ хүргэдэг байба. Энээ-
ниие Антонина Леонтьевна хороо бусалан
ажаглаhан байгаа.

«Энэ тохир хурган аман тээшээ» гэhэн-
дэл, хамараа хараад ябагшадые гурим-
шуулхаар болоо. Үмсэдөө гахай тэжээн ху-
далдадаг. Теэд колхозой гахайн ажал hэр-
гээхэ хэрэгтэ баhал адлихан абьяастай-
гаар хабаадалсадаг болог! Колхозой гахай-
нууд үмсын гахайнуудhаа юугээршье ду-
таха ёhогүй, харин бүри үлүү hайнууд
байха, бүри үлүү ехэ олзо доход колхоз-
доо үгэхэ ёhотой» гээд, нүхэр Красивых
колхозниигуудай хамтын суглаан, правле-
ниин зүблөөн дээрэ, мүн ондоо тээгүүршье
«шууяа» гаргадаг болоо hэн. Тиихэдэнь
«Антонина, бү түргэдэ! Гахайн ажалда
өөрөө хүдэлөөд турша, тиихэдээ амтынь
үзэхэл байхаш, аниргүйшье болохо бэзэш»
гээд, миинтэ ажалта үдэр эдижэ hураша-
hан хэдэн гахайшад, мүн тэдэниие дүү-
ряаhан зарим үмсэлиг hанаатайшуул ха-
рюусаба. Теэд Антонина зоригоо мохоогүй,
удангүй тэрэ жэлдээ, 1955 ондо, «намайе
гахайн ажалда оруулыт» гэhэн мэдүүлгэ
колхозой правленидэ бариба.

Гахайн фермэдэ түрүүшынхеэ хүдэлжэ
оробо. Юун тиимэ амар бэлэн юумэ байха
hэм. Абаhаар лэ хүшэр бэрхэшээлнүүд то-
хёолдоод захалба. Антонинатай хамта
ажалда ороhон Валентина Тарасовашье
баhал «залуудаба». Ядахадаа тэжээлэй
рационшье таамагаар табиха сагууд ушар-
ба. Яаха ёhотойб? Теэд хоёр ханинар
урмаа хухараагүй. Хоюулаа нэн түрүүн
гахайшанай мэргэжэл hайтар шудалхын
тула номуудые олоор уншажа эхилбэ.
Баhа мэдэхэгүй юумэеэ зооветеринарна
мэргэжэлтэдhээ далдагүй ходо асуужа, саг
соогоо зүбшэл туhаламжа абадаг болобо.

«Энэмнай эсэстээ тоншье хэрэгтэй бай-
гаа юм. Гахайда хоолыень зууража үгэбэл
гахайшан болооб гэдэг тоншье хонгор тэ-
нэг, хүнгэн ябадал гээшэ даа»,—гээд, нү-
хэр Красивых омогорхон хөөрэнэ.

Антонина Леонтьевна ажал хүдэлмэри-
тээ hайтар танилсаад байхадаа, одоол
хамсы шамажа ороо hэн, бүхы дээрээ га-
хайн фермын ажалые гуримшуулха, нэ-
мэлтэ түлбэри үгэлгые hонор болгохо, га-
хайшадай заршам шангадхаха тушаа ни-
лээд ехэ оролдолго гаргаба. Анханда шүүм-
жэлэл хабшахые hэдэдэг, «бог шоройгоо
богоhонhоо саашa гаргаха дурагүйшүүл»
голоороо хубилжа, Антонина тээшэ боложо,
ажалай вахтада адлихан жагсаа бэлэй.
Тиигэжэ Антонина өөрөө өөртөө шанга
эрилтэ табиhанай, мүн гүнзэгы мэдэрэлтэй
байhанай ашаар үүри нүхэдөө гахайн
ажал тээшэ татажа, зүб мүртэ ороходонь
туhалаа бэлэй. Иимэ үсэд зоримгой, нугар-
шагүй Антонинын үүсхэлые колхозник бү-
хэн hайшаан угтаа hэн. Теэд hайн юумые
хэн hайшаахагүйб! Колхозой правлениишье
Антонинын түрүүшын алхамуудые дэм-
жэжэ, баясхалан хүргөө hэн.

«Гахайдал адли үдэсэтэй, түргэн өөдэ-
лэсэтэй, олзо ехэтэй амитан үгы» гээд,
Антонина анха сагhаа идхадаг бэлэй.
Имагтал тиигэжэ ехээр шүтэдэг дээрэ-
hээшье, магад, гахай шахаха ажалда
өөрөө ороhон байгаа.

Тэрэ хадаа дайшалхы хани болохо Та-
расоватаяа хамта 1958 ондо 294 гахай
таргалуулхаар даажа абаад хүдэлөө бэ-
лэй. Тиихэдээ гахай бүхэндөө тусхай тэм-
дэг (номер) хэhэн байха юм. Тиигэжэ га-
хай бүхэнэй хүшэлэн таргалхые хинаха
аргатай байгаа, мүн гахайнуудаа үнэ үб-
шэнhөө hэргылхэ хүдэлмэри зооветеринарна мэргэжэлтэдтэй хамта эмхитэй-
гээр үнгэргөө.

Гэбэшье гол анхаралаа гахайн харуу-
hа, хооллуулгада хандуулдаг hэн. Тиихэ-
дээ гахайнуудтаа тусхай тогтоогдомол саг-
та ороohоной холисо үгэдэг, протеинээр
баян мяха-яhанай гурил намар, зунай үедэ
машиндагдаhан hү эдюулдэг байгаа. Мүн
бусад шухала хэмжээнүүдые бэелүүлhэнэй
ашаар 6 hарын турша дотор 255 центнер
шэгнүүртэй 278 толгой шахамалнуудые
гүрэндөө тушаан худалдаа hэн. Тиихэдэ
гахай бүхэн сүүдхэдөө дунда зэргээр 673
граммаар нэмэhэн байба. Гахайнуудынь
жииртээ 7,5—9 hаратай болоод байхадаа
70 килограммhаа доошо бэшэ татадаг hэн.
Колхозой бухгалтериин бүридхэжэ үзэхэ-
дэ, таргалhан малай килограмм бүхэндэ
4—6 единицэ хэмжээнэй тэжээл гарга-
шалагдаhан байба.

Ажаглахада, үбэл, зун түрэhэн поршоон-
хонууд зунай hүүл багаар бэеэ яhала гүй-
сэжэ, тарганаар тушаагдана. Тиихэдээ зун
гараhан поршоонхонууд хойто жэлэй на-
мар болотор баhал hайнаар хүшэлжэ, hайн
сэнгээр худалдагдана.

Нүхэр Красивых гэгшын дурсагдааша
дүнгүүд бүхы аймаг соо эрхим дүн гэжэ
тоологдоо hэн.

Нүхэр Красивых Тарасова хоёр туйла-
hан амжалтаараа hанаагаа амараагүй. Тэ-
дэнэр шахамалнуудай мяханай өөрынь үнэ
сэнгые улам химдаруулха зорилготойгоор
фермэдэ самокормушкануудые бии болго-
хо тухай колхозойнгоо правленидэ хан-
даба.

Тиин тэдэнэр фермэдээ самокормушка-
нуудтай болоходоо, өөhэдынгөө дураар
амяар амяараа болоод хүдэлжэ захалаа
hэн.

Нүхэр А. Л. Красивых энэ жэлэй зур-
гаан hара соо гансаараа хүдэлөөд байха-
даа, 125 толгой гахайнуудые шахажа ту-
шаагаа. Тиихэдээ гахай бүриинь шэгнүүр
дунда зэргээр 79 килограмм болоо гэхэ гү.
али тус бүриин шэгнүүр сүүдхэдөө 700—
800 граммаар нэмэhэн байна.

Эгээ мүноө үедэ Антонина Леонтьевна
үшөө 45 толгой гахайнуудые мүн лэ эр-
хим hайнаар шахажа тушаанхай.

Тиихэдээ нүхэр Красивых комбикормо,
ороohоной hүүл гэхэ мэтын тэжээл хуу-
райгаар холижо, 10 үдэр соо хүрэхэ хэм-
жээтэйгээр самокормушканууд соонь ша-
хамалнуудтаа хэжэ үгэдэг байгаа. Тиихэ-
дээ толгой бүридэ үдэрэйнь нормо 2,5—3
килограммаар тогтоогдоо hэн.

«Энэ нормонь гахайнуудта үдэр соогоо
яhала бардам хүрэдэг. Гадна хуурай хоол
шанагдаhан хоолдо орходоо шанар hайн-
тай, белок, витаминааршье баян байдаг»
—гээд, Антонина Леонтьевна баяртайгаар
хөөрэнэ.

«Зүгөөр муу юумэн юуб гэхэдэ, ногоон
тэжээл ехэ дутамаг гээшэ даа. Кукуруза,
хартаабха болон бусад ургамалнуудые
хүрэхэ соонь тарижа, гахайнуудта холи-
мол силос дараха хүдэлмэри огто хэгдэн-
гүй байшоо. Энээндэ колхозоймнай хүтэл-
бэрилэгшэд, механизаторнууд зэмэтэй юм
бэзэ—гээд, Антонина Леонтьевна сэгүү-
тэйхэнээр энеэбхилнэ.

Гадна шахамалнуудтаа минеральна тэ-
жээл, мел, пээшэнэй үнэhэ, модоной хөө
үгэлсэдэг, тээрмэдүүлhэн ногоон шэлбэhэ
эдюулдэг байhан тухайдаа hонирхолтой-
гоор хөөрэбэ. «Манай колхоз городто дү-
тэ байдагшье hаа, эдеэ хоолой комбина-
дуудай болон столовонуудай үлэгдэл асар-
жа, гахайнуудтаа эдюулхын хойноhоо
оролдоногүй.

Зарим гахайшадай ажалай журам эбдэ-
хэ, даалгабарита гахайнуудтаа хайша хэ-
рэгээр хандаха ябадал үзэгдэhөөр... Дутаг-
далнуудынай үшөөл олон гээшэ даа. Үшөөл
хэхэ хүдэлмэри ехэшье, hониншье байна
даа» гээд, нүхэр Красивых самокормушка-
нуудhаа хоолложо байгаа томо гахайнууд-
таа дүтэлнэ.

Ажаглахада нүхэр Красивых бусад га-
хайшадhаа ондоо үлүү hайн эрхэ байдал-
да хүдэлнэгүй. Тиигэбэшье имагтал даал-
габарита ажалдаа харюусалга ехэтэйгээр,
абьяастай бэрхээр хандадаг, үүсхэл эдэб-
хи ходо гаргадаг, гахай шахалгаар шэнэ
шэнэ аргануудые шэнжэлэн, заабол нэб-
тэрүүлхын хойноhоо сухарилтагүйгөөр
оролдодог, мэргэжэлээ дээшэлүүлхын хой-
ноhоо саг үргэлжэ hанаагаа табидаг тула
бэшэ нүхэдhөө эрид ондоо, эрхим hайн
дүнгүүдые туйлажа шададаг байна.

Антонина Леонтьевна hайнаар хүдэл-
hэнэйнгөө түлөө колхозойнгоо правлениин,
партиин айкомой болон аймгүйсэдкомой
зүгhөө нэгэнтэ бэшэ баясхалан, шанда
хүртэхэhөө гадна, Ажалай Улаан Тугай
орден хайрада хүртэhэн байна.

Антонина Красивых тухай хүхюу хон-
гёо купледүүд түрэл Итанса нютагтань
зэдэлхэл ёhоороо зэдэлжэ, бусад бүхы кол-
хозниигуудые эршэтэ ажалдань улам зориг-
жуулан, дүнгинэмэ hайхан уряа боложо,
улам сууряатайгаар ханхинанал!

Р. Цыбиков.

НЮТАГ НЮТАГАЙ ҺОНИН

АНГУУШАД ҮГЭДӨӨ ХҮРЭНЭ

Үнгэрэгшэ намар Закаменай аймагай ангуушад слёдто сугларжа, 1959—1960 онуудай үедэ ангуудые олоор бариха тухай ехэ уялга абаһан юм. 1959 он дотор ангай арһа тушааха түсэбөө декабриин 25 хүрэтэр—болзорһоонь урид дүүргэжэ, даабариһаа гадуур 50 мянган түхэригэй арһа тушаахаар шиидээ һэн.

Агнууриин сезоной эхилһэнһээ хойшо багашаг саг үнгэрөө, гэбэшье зарим түрүү ангуушад, бэлэдхэлэй организацинуудай хүдэлмэрилэгшэд абаһан уялгаяа болзорһоонь урид дүүргээ. Жэшээнь, Мэлэ-Бортойн сельпогой хүдэлмэрилэгшэд (түрүүлэгшэнь нүхэр Цынгунов, бэлэдхэгшэ нүхэр Зундуев) ангай арһа тушаалгаар байгша онойнгоо түсэб декабриин 1-дэ 155,5 процент, Санагын сельпогой хүдэлмэрилэгшэд (нүхэд Цыренжапов, Гомбоев) жэлэйнгээ түсэб — 101,9 процент, Шара Азаргын сельпо—117,3 процент дүүргэһэн байна.

Ангай арһа тушааха түсэб декабриин 1-дэ аймаг дотор 102,9 процент дүүргэгдээ. Тэрэ тоодо хэрмэнэй арһа тушааха түсэб 142,1 процент, үнэгэнэй —60 процент, булганай—55,8 процент дүүргэгдэбэ.

Аймагай түрүү ангуушад сезонойнгоо даабарине 3—4 дахин үлүүлэн дүүргээд байна. Ангуушад Бадма Дамбаев, Бата Шойдонов, Николай Чимитов (Мэлэ-Бортойн сельпо) гэгшэд тус бүридөө 11 булга, 130 хэрмэ, 15 шубуу баряа. Нүхэд Шагжа Сосоров, Иван Доржиев, Гарма Цырендоржиев, Лубсан Даржанов тус бүридөө 6 булга, 200 гаран хэрмэ баринхай.

Санагын сельпогой ангуушан Борис Гончиков намарһаа хойшо 8 булга, 200 гаран үнэгэ, нэгэ шэлүүһэ барижа, бэлэдхэлэй пунктда тушааба. Цакирай сельпогой ангуушан Сергей Дугаров, Бадма-Цырен Норбоев, Жанда Мункуев гэгшэд тус бүридөө 10 булга, мүн бусадшье олон ангуудые бариһан байха.

XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой гэшүүд баһал олон ан баряа. «Победа» колхозой гэшүүн 68 наһатай ангуушан Цырен Аримпилович Санданов 213 хэрмэ, 1 булга, бусад ангуудые бариба. Аймагай олон ангуушад ангай арһа олоор тушаахын тула Саянай хада боорииие махана. Тэдэнэрэй тоодо Николай Чимитов, Бадма Дамбаев, Бато Шойдонов, Очир Жигжитов болон бусадые нэрлэмээр.

Д. Цыбиков,
Закаменай аймпотребсоюзай бэлэдхэлэй конторын директор.

„Зарядкада гарагты!"

— Зарядкада гарагты!—гэһэн үгэ Улан-Удын хэлхеэ холбооной конторын байшангай хоёрдохи дабхарта үдэр бүри соносожо болохо юм. Эндэхи хүдэлмэрилэгшэд Нина Еременко, Нина Батурина, Евгения Котлицкая, Антонида Белоплетова болон бусад жэрылдэн зогсоно.

Харахан нюдэтэй басаган сугларагшадай урда гараад, иигэжэ мэдүүлбэ:

— Зай бэлдэгты, эхилээбди!

Үйлэдбэриин гимнастика эмхидхэгшэ Евгения Михайловна Воронина бүри Новосибирскын электротехническэ институтда һураха үедөө физкультура эрхилдэг байһан юм. Тэрэнээ дүүргээд, Улан-Удын хэлхеэ холбооной контородо ажаллахаар ерэхэдэнь, физкультурын талаар ниитын инструктор болгоо һэн.

Хэлхеэ холбооной конторын хүдэлмэрилэгшэд үйлэдбэриин гимнастикада мүнөө булта хабаадана.

Н. Хазагаев.

Азербайджанда ехэ һолир бууба

Азербайджанай хадалиг газартахи Ярдымлик гэжэ райондо һаяхан ехэ һолир (метеорит) буугаа.

Һолирой бууһан үглөөгүүр Ярдымлигай райондо ехэ манатай байгаа. Үглөөнэй 8 час 5 минутада (нютагай сагаар) тэнгэридэ ехэ гал ялаганажа, 30 модоной зайе гэрэлтүүлээ. Уданшьегүй огторгойдо шанга абяан гараһан юм.

Республикын Наукануудай академиин экспедици һолирой унаһан газарые нарилаар шэнжэлжэ, Ярдымлигай райондо 5 һолир олоо. Тэрээнэй эгээ ехэнь 127 килограмм болоһон байна.

Унаһан һолирые шэнжэлхэдэ, түмэрһөө, никельһээ бүридэһэн байба. Мүн тэрээн соо хром, кремни, магни, алюмини гэхэ мэтэ металлай холисо олдоо.

(ТАСС).

ПЕНСИОНЕРНҮҮДЭЙ ТУҺАЛАМЖА

Ленинэй ордента паровозо-вагонно заводой хүдэлмэришэд, алба хаагшад жэл ерэхэ бүри пенсидэ гаража, Советскэ Конституцяар олгогдоһон эрхээ эдлэнэ.

Тэдэнэр олон жэлэй туршада үнэн сэхээр ажаллаад, һайнаар амарха бүхы аргатай байбашье, эжэлүүдгүй түрэл заводтоо ерэжэ, али болохоор туһалхые оролдоно. Нэгэ зариманиинь залуу хүдэлмэришэдые һургадаг, нүгөө зариманиинь ниитын столово, библиотекэ гэхэ мэтын газарнуудай ажалые шалгажа, хүдэлмэришэдэй культурнаар амарха хэрэгтэнь али болохоор туһалдаг байна. Жэшээнь, үнгэрэгшэ намар пенсионернүүдэй хүсөөр паровозо-вагонно заводой культура, амаралтын парк элдэб нобшо ноохойһоо сэбэрлэгдээ. Пенсионернүүд урдань хүдэлһэн цехүүдэйнгээ хэр зэргээр түсэбөө дүүргэжэ байһыень, тэндэ ямар шэнэ һониной боложо байһыень саг үргэлжэ һонирхожо байдаг. Ямар нэгэн хүнэй амаралтада гарахадань гү, али үбдэхэдэнь өөһэдөө ерэжэ туһалдаг зантай. Жэшээнь, энэ жэлэй октябрь һарада заводой инструментальна цех түсэбөө дүүргэхэгүй шахуу болоод байба. Энээниень хараадаа абажа, урдань тус цехтэ ахалагша фрезеровщигоор хүдэлһэн Дария Шагдаровна Сандакова цехтэ ерэжэ, хоёр станок дээрэ хүдэлһэн байгаа. Энээнэйнь ашаар цехынь октябрь һарынгаа даалгабари саг соогоо дүүргэһэн юм.

Ахалагша түмэршэ дархан Буда Чойнжуров инструментальна цехтэ саг үргэлжэ ерэжэ, өөһэдынгөө һурагшадта үнэтэй сэнтэй заабари үгэдэг, али болохоор туһалдаг юм. Нүхэр Чойнжуров энэ цехтэ 21 жэлэй турша соо ажаллаһан байгаа. Кузнечнэ цехтэ олон жэл ажаллаһан Александр Королев, Иван Будков гэгшэд мүн лэ саг үргэлжэ цехынгээ залуу хүдэлмэришэдтэ туһалдаг байна.

Д. Дармаев.

Байкало-Кударын аймагай түб тосхондо шэнэ больница баригдажа байна. **Зураг дээрэ:** шэнэ больница харуулагдана.
А. Мантаевай фото.

Ниитын эдеэ хоол һайнаар эмхидхэхэ

Республикымнай эдеэ хоолой промышленность жэл бүри хүгжэнэ. Тиигэбэшье, түүхэтэ долоон жэлэй түсэбөөр хараалагдаһанай ёһоор ниитын эдеэ хоолой предприятинууд саашадаа бүри олон боложо, хоёр дахин ехэ продукци гаргаха, мүн продукциинь үнэ сэн эрид химдаруулха зорилго табигдана.

Эдэ шухала зорилгонуудаа амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө тэмсэжэ, республикымнай кооперативна эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд ниитын эдеэ хоолой 13 шэнэ предприятинуудые барижа, ашаглалгада тушааһан байна. Мүнөө дүн хамта дээрээ 121 иимэ предприятинууд хүдэлмэрилнэ. Зүгөөр, энэмнай үргэн ниитэ зоной эрилтэнүүдые гүйсэд хангажа шаданагүй. Тиимэһээ энэ хүдэлмэри саашадаа улам үргэдхэгдэхөөр хараалагдана. Долоон жэлэй туршада эд хэрэглэгшэдэй кооперациинхид ниитын эдеэ хоолой 88 шэнэ предприятинуудые ашаглалгада тушааха түсэбтэй юм. Илангаяа столовонуудые, фабрика-кухнинуудые олошоруулха, кондитерскэ зүйлнүүдые, халуу һэрюүсүүлхэ ундануудые ехээр гаргадаг болохо зорилготойбди. Мүн сагаан эдеэнэй — айраг, тараг болон нютагай бусад эдеэ хоолой зүйлнүүдые бүри ехээр буйлуулха шухала.

Һүүлэй жэлнүүдтэ Хориин, Баргажанай, Прибайкалиин, Бичурын, Зэдын, Яруунын, Хойто-Байгалай аймагуудта һэрюүсүүлхэ ундануудые гаргадаг цехүүд нээгдэһэн байна. Ерэхэ жэлдэ нютагай түүхэй эд хэрэглэжэ, колбасагай зүйлнүүдые үйлэдбэрилхэ цехүүд Ториин, Кяхтын, Баргажанай, Бичурын, Яруунын, Хориин, Мухаршэбэрэй, Баунтын болон бусад аймагуудта нээгдэхэнь.

Үйлэдбэриин хэмжээе дээшэлүүлхэтэеэ хамта, продукци бүри амтатайгаар, шанар һайнтайгаар гаргаха хахад-фабрикат, кулинарна зүйл, хүүгэдэй болон диетическэ эдеэ хоолой зүйл бүри элбэгээр буйлуулжа гаргаха, багсалагдаһан зүйлнүүдые бүри олоор үйлэдбэрилхэ гээшэ шухала зорилгонуудай нэгэн болоно. Энэ талаар зарим тэды хэмжээнүүдэй бэелүүлэгдэбэшье, горьтойхон дутуу дунданууд бии байһаар.

Байгша ондо эд хэрэглэгшэдэй кооперациин ниитын эдеэ хоолой кухниһаа гарадаг зүйлнүүдынь 5,8 процентээр дээшэлжэ, бүхы продукциин эрьесэдэ 46 процент болобо.

Гэбэшье олохон аймагуудай, тэрэ тоодо Заиграйн, Кяхтын, Байкало-Кударын аймагуудай эд хэрэглэгшэд, эдеэ хоолой, эд бараанай эрьесын түсэбые дүүргээгүй.

Ажалшадай саг үргэлжэ ургажа байгаа эрилтэнүүдые хүсэдөөр хангахын, эд бараанай эрьесын түсэбые үлүүлэн дүүргэжэ байхын тула хахад-фабрикадуудые ехээр гаргадаг болохо шухала байна. Хүдөө нютагуудта, илангаяа Сэлэнгын, Заиграйн, Иволгын, Бичурын, Мухаршэбэрэй аймагуудта, Кяхта городто хахад фабрикадуудые, кондитерскэ зүйлнүүдые элбэгээр гаргадаг болохо арга боломжонууд яһала бии.

Эд хэрэглэгшэдэй кооперациин хүдэлмэрилэгшэдэй шухала зорилгонуудай нэгэн юун болоноб гэхэдэ, республикын колхоз, совхозуудаар ниитын эдеэ хоолой газарнуудые олоор эмхидхэхэ хэрэгтэй. Тиимэһээ ерэхэ жэлдэ столовонуудай гэрнүүдые типовой проектын ёһоор барижа, элдэб хэрэгсэлнүүдээр, тусхай амһартануудаар гүйсэд хангаха хэрэгтэй. Тиихэдээ эдэ столовонуудта ажаллаха дүршэлтэй эдеэ шанагшадые бэлдэхэ ёһотойбди. Бурядай эд хэрэглэгшэдэй союз 1960—1961 онуудай туршада Улан-Удын кооперативна техникумэй дэргэдэ тусхай курса нээхэ арга боломжотой юм. Хүдөө нютагуудта эмхидхэгдэһэн шэнэ столовонуудта ажаллахын тула колхозуудай зууршалгаар 80 хүнүүдые тус курсада эльгээжэ һургахада болоно.

Мүнөө жэлдэ һургуулиин үхибүүдые халуун хоолоор хангахын зорилгоор һургуулинуудай дэргэдэ 38 буфет нээгдэһэн байна. Гэбэшье үхибүүдые, илангаяа хүдөө һургуулиин һурагшадые халуун эдеэгээр саг үргэлжэ хангажа байхын тула эд хэрэглэгшэдэй кооперациин хүдэлмэрилэгшэд нилээд хүдэлмэри хэхэ уялгатай. Һургуулиин буфедүүдтэ буйлуулагдадаг эдеэнэй сэнгэй үшөө үнэтэй дээрэһээ хамһабариин ажахынуудые эмхидхэхэ хэрэгтэй. Ушарынь, тиимэ ажахынуудтай зарим предприятинуудай дүй дүршэл дээрэһээ харахада эдеэ хоолой үнэ сэнгынь химда байна. Жэшээлхэдэ, Хойто-Байгалай аймпотребсоюзай хамһабариин ажахыһаа абадаг килограмм гахайн мяхан 8—11 түхэригтэ болоно. Заиграйн аймпотребсоюзай ниитын эдеэ хоолой предприятинуудай хүдэлмэрилэгшэд 12 гектар газарта огородой эдеэ таридаг, 86 гахай, 112 толгой кролигуудые тэжээдэг юм. Тиимэһээ бусад аймагуудта орходоо эндэхи эдеэ хоолой үнэ сэнгынь худалдагдадаг үнэ сэнһээ химда юм. Энээн дээрэһээ хаража үзэхэдэ, хамһабариин ажахынуудые олоор эмхидхэхэ шухала болоно.

Мүнөө жэл ниитын эдеэ хоолой хүдэлмэрилэгшэдые бэлдэхэ талаар зарим тэды хүдэлмэри хэгдээ. Үнгэрһэн үе соо эдеэ хоол бэлдэгшэдэй мэргэжэлынь дээшэлүүлэгдэһэн байна. Эдеэ шанагшадые шалгажа, мэргэжэлыень дээшэлүүлхэ хүдэлмэри ябуулагдаа. Худалдаа наймаанай-кооперативна һургуули 50 хүн дүүргэжэ гараба. Гадна ниитын эдеэ хоолой предприятинуудые даагшадтай семинар үнгэргэгдөө. Мүнөө үедэ зургаа һарын тиимэ курсада 30 хүн һуража байнхай. Тэдэнэй олонхинь 10-дахи класс дүүргэһэн, хүдөө нютагуудһаа ерэһэн залуушуул болоно.

Ниитын эдеэ хоолой предприятинуудай хүдэлмэрине бүри һайжаруулхын тула хүндэ ажалые оньһожоруулха шухала болоно.

Д. Шарапов,
Буркоопсоюзай правлениин түрүүлэгшын орлогшо.

Сайн саанаһаа

Индиин Республика. Декабриин 11-дэ уласхоорондын хүдөө ажахын выставкэ Дели городто нээгдэбэ.

Зураг дээрэ: советскэ павильондо. «Орооһо таряан» гэһэн бүлэгэй стенднүүдые хүнүүд хаража байна.

ТАСС-эй фотохронико.

Буу зэбсэг хуряаха тухай советскэ дурадхалнуудые дэмжэнэ

БЕРЛИН, декабриин 16. (ТАСС). Немецкэ сүлөөтэ залуушуулай союзай центральна Советдэ мүнөөдэр пресс-конференци боложо, демократическа залуушуулай Бүхэдэлхэйн федерациин президент Пиерро Пиралли тэндэ үгэ хэлээ. Буу зэбсэг бүхыдэнь хуряаха тухай советскэ дурадхалнуудые демократическа залуушуулай Бүхэдэлхэйн федераци бүрин дэмжэнэ гэжэ тэрэ мэдүүлээ. ООН-до Н. С. Хрущевой дэбжүүлһэн эдэ дурадхалнуудые бэелүүлээд байбал, буу зэбсэгтэ гаргашалагдадаг олон миллиард түхэриг үлүү гаража, залуу үетэнэй урда табигдаһан зорилгые бэелүүлхэдэ туһалха байгаа. ФРГ-гэй фестивалиин комитедэй гэшүүдые Дортмунд городто сүүдлэжэ байһан тушаа ехээр дураа гутажа байһанаа Пиралли саашань заагаа.

Демократическа залуушуулай Бүхэдэлхэйн федерациин ерэхэ жэлэй түсэбүүд тухай Пиралли хэлэһэн байна.

Демократическа залуушуулай Бүхэдэлхэйн федерациин секретарь советскэ түлөөлэгшэ В. Шевченко удаань үгэ хэлэхэ зуураа, Дортмундда боложо байһан сүүдые советскэ залуушуул ехээр буруушаана гэжэ мэдүүлээ.

Нютагаа бусажа байна

ПХЕНЬЯН, декабриин 16. ТАСС-эй корреспондент Б. Кулаевский иигэжэ мэдээсэнэ: корей яһанай 975 хүн «Тобольск», «Крильон» гэжэ советскэ хоёр суднада һуужа Японһоо Чхончжин гэжэ портдо мүнөөдэр ерэбэ. Эдэнэр нютагаа бусагшадай түрүүшын бүлэг болоно.

Энэ үдэр газаа ехэ хүйтэн байбашье, хүн зон городой үйлсэнүүдтэ, портдо олоороо сугларжа, нютагаа бусажа ерэгшэдые угтаһан байна. КНДР-эй национальна тугуудаар, транспарантнуудаар шэмэглэгдэһэн үйлсэ, талмайнуудта Чхончжинай 60 мянга шахуу ажалшад гараба.

КНДР-эй Министрнүүдэй Кабинедэй түрүүлэгшын орлогшо Ли Чжу Ен нютагаа бусагшадые хүлеэн абаха комиссиин үмэнэһөө митинг дээрэ үгэ хэлэжэ, нютагаа бусагшадые халуунаар амаршалаа. Дэлхэйн хүн зон танай нютагаа бусажа ерэһэндэтнай ехээр баясажа байна гэжэ Ли Чжу Ен мэдүүлээ.

Корейн Арадай-Демократическа Республикын социализм байгуулгаар ехэ амжалта туйлаһан тухайнь, Урда Корейн арадай хүшэр хүндэ байдалда ажаһуудаг тухайнь Ли Чжу Ен саашань хэлээ.

Хүндэтэ нүхэд, Эхэ орондоо бусажа ерэгшэд таанадай урда туйлай ехэ арга боломжо бии болобо гээшэ. Таанадые угтахын тула бүхы юумэ хэгдээ—хүн бүхэн ажаллаха, һураха арга боломжотой байха гэжэ Ли Чжу Ен мэдүүлээ.

Удаань Ли Сун Ендэ үгэ үгтэбэ. Түрүүшын пароходуудта һуужа ерэһэн 975 хүн булта Корейн Арадай-Демократическа Республика ерэхэ гээшэ жаргал гэжэ тоолоһон байна гээд тэрэ мэдүүлээ. Һанал хүсэлөө бэелүүлһэндээ бидэнэр ехэ баяртайбди. Эхэ оронойнгоо һалбаран бадархын түлөө бүхы хүсэеэ элсүүлхэбди.

„Н. С. Хрущев Америкэдэ" гэһэн фильм Гаагада харуулагдажа байна

ГААГА, декабриин 16. (ТАСС). Нидерландада байдаг Советскэ Союзай элшэн сайд П. К. Пономаренко Гаагын томо кинотеатрнуудай нэгэн болохо «Сейнпост» гэжэ кинотеатрта «Н. С. Хрущев Америкэдэ» гэһэн документальна фильм харуулһан байна.

Фильм харуулха үедэ королиин ордонгой түлөөлэгшэд, Голландиин парламентын депутадууд, министерствын харюусалгатай хүдэлмэрилэгшэд, дипломатическа, худалдаа наймаанай түлөөлэгшэд байлсаа.

Итали КНР хоёрой хоорондо дипломатическа харилсаа байгуулхын түлөө

РИМ, декабриин 16. (ТАСС). Хитадай Арадай Республикые мэдэржэ, тэрээнтэй дипломатическа харилсаа байгуулха шухала гэжэ Италиин наука, культурын 400 элитэ ажал-ябуулагшад мэдүүлһэн байна. Хитадтай холбоо барисаа һайжаруулха тушаа национальна центрын хүтэлбэрилэгшэд Римдэ болоһон пресс-конференци дээрэ мэдээсээ.

«Арадай Хитадтай культурна, экономическа харилсаа байгуулхын тула Итали КНР хоёрой хоорондо тусхай харилсаа байгуулха шухала» гэжэ тэрэ мэдүүлгэ доторнь хэлэгдэнэ.

Шпицберген ошохо уласхоорондын археологическа экспедици тухай

СТОКГОЛЬМ, декабриин 16. (ТАСС). Шпицберген ошохо уласхоорондын археологическа экспедици ерэхэ жэлэй зун эмхидхэгдэхэнь гэжэ «Стокгольмс-тиднинген» гэжэ газетэ мэдээсэбэ. 18-дахи зуун жэлэй үедэ загаһа агнадаг байһан ородой томо базые экспедициин гэшүүд малтажа элирүүлхэ зорилготой. Ханс Кристиансcон (Упсала) экспедицине хүтэлбэрилхэ юм. Тэрэ экспедицидэ Англиин, Голландиин, Баруун Германиин, Франциин, Советскэ Союзай археологууд хабаадалсаха юм.

Баруун Германиин далайн-сэрэгэй флодые атомно-ракетнэ зэбсэгээр хангаха түсэбүүд

БОНН, декабриин 16. (ТАСС). Баруун Германиин далайн-сэрэгэй флодые саашадань барижа үргэлжэлхэ, тэрээнине атомно-ракетнэ зэбсэгээр хангаха тухай түсэбэй зохёогдожо байһан тухай мэдээсэл «социал-демократишер прессединст» гэжэ пресс-бюллетеньдэ хэблэгдэбэ.

Баруун Германиин сэрэгэй флот мүнөө үедэ 22 мянган хүнһөө бүридэнэ. Флодынь мүнөө үедэ сэрэгэй 160 корабльтай, 17 эскадратай юм. 1965 ондо Балтиин далайн эрьедэ далайн сэрэгэй шэнэ базанууд баригдахаар, бии байһаниинь үргэдхэгдэхөөр хараалагдана. Энэ зорилгодо 450 миллион марк мүнгэн гаргашалагдаха түсэбтэй.

Кипртэ президентын һунгалта болобо

ЛОНДОН, декабриин 15. (ТАСС). Рейтер агентствын Никозиһоо (Кипр арал) мэдээсэһэнэй ёһоор, архиепископ Макариос Кипрын республикын президентээр һунгагдаа. Энэ республика 1960 оной февральһаа сопосхогдохо байна.

Редактор Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора—46-32, зам. редактора—32-74, отв. секретаря—27-37, отделов: партийной жизни—34-05, сельского хозяйства и советского строительства—47-59, промышленности и транспорта, пропаганды, информации—35-14, культуры—24-74, писем и рабселькоров—40-49, отдел переводов, корректорская—35-95, бухгалтерия—37-32. Для междугородных переговоров—16.

Н01223. г. Улан-Удэ. Типография Министерства культуры Бурятской АССР Зак. № 5131